

Verdiepingsdebatten 'Huiselijk Geluk'

In deze methodiekbeschrijving en -onderbouwing worden de verdiepingsdebatten rondom 'Huiselijk Geluk' uitgelicht. De hoofddoelgroep vormen vaders met een migratieachtergrond die doorgaans niet worden bereikt door formele voorzieningen voor opvoedondersteuning. Het voornaamste doel van deze debatten is het ondersteunen van vaders bij het bevorderen van huiselijk geluk en de preventie van geweld in hun gezin.

Deze publicatie is financieel mede mogelijk gemaakt door de Gemeente Amsterdam

De drempel ligt heel erg hoog voor het inschakelen van professionals. Niet alleen ikzelf, maar ook anderen in mijn omgeving zijn bang dat wanneer we open en eerlijk vertellen over onze situatie, dat het juist averechts gaat werken. Na het gesprek met Veilig Thuis, weet ik dat ze er niet op uit zijn om je kinderen af te pakken, maar ons juist willen helpen om de situatie beter te maken.

Je speelt niet alleen met elkaar, maar ook tegen elkaar (slechts één speler kan als eerste de finish 'Huiselijk Geluk' bereiken). En ondertussen leren we al spelenderwijs hoe we ons gezin gelukkiger kunnen maken en onze kinderen beter kunnen opvoeden.

Nu ik weet dat je ook op een positieve manier je kind op het rechte pad kunt houden, heb ik het gevoel dat ik gefaald heb als vader. Vanuit mijn eigen opvoeding kende ik alleen maar fysieke straffen, geen beloning of liefde. Ik wil en ga het beter doen!

Opvoeddebatten met Vaders met een Migratieachtergrond

Een methodiekbeschrijving & -onderbouwing van de verdiepingsdebatten 'Huiselijk Geluk'

Marjolijn Distelbrink, Lauren Ekelboom, Abdallah Mehrarz, & Trees Pels

Trias Pedagogica

Wilhelminaplantsoen 1B
1111 CJ Diemen

T: 020 - 280 78 70

info@triaspedagogica.nl

www.triaspedagogica.nl

✘ Gemeente
✘ Amsterdam
✘

VERWEY
JONKER Instituut

TRIAS PEDAGOGICA
OPVOEDEN ▲ VADERSCHAP ▲ INTERCULTURELE PEDAGOGIEK

TRIAS PEDAGOGICA

OPVOEDEN ▲ VADERSCHAP ▲ INTERCULTURELE PEDAGOGIEK

Opvoedebatten met Vaders met een Migratieachtergrond

*Een methodiekb beschrijving & -onderbouwing van de
verdiepingsdebatten 'Huiselijk Geluk'*

Marjolijn Distelbrink (Verwey-Jonker Instituut)
Lauren Ekkelboom (Trias Pedagogica)
Abdellah Mehrnaz (Trias Pedagogica)
Trees Pels (Verwey-Jonker Instituut)

Met medewerking van Liselotte Oudega

Juli 2021

Deze publicatie is financieel mede mogelijk gemaakt door de Gemeente Amsterdam

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
Inleiding	7
1. Doelgroep verdiepingsdebatten	11
2. Doelen verdiepingsdebatten	13
3. Aanpak verdiepingsdebatten	17
3.1 De werkwijze.....	17
3.2 Opzet van de opvoedebatten.....	23
3.2.1 Verdiepingsdebatten - 'Huiselijk Geluk'.....	24
4. Uitvoering	37
5. Onderbouwing	39
5.1 Probleemschets.....	40
5.2 Oorzaken van geweld, beschermende factoren en interventies	45
5.3 Onderbouwing subdoelen en werkzame elementen.....	49
6 Onderzoek m.b.t. de opvoedebatten	57
Literatuur	73

Samenvatting

In deze methodiekbeschrijving en -onderbouwing worden de verdiepingsdebatten rondom 'Huiselijk Geluk' uitgelicht. De doelgroep vormen vaders met een migratieachtergrond die doorgaans niet worden bereikt door formele voorzieningen voor opvoedondersteuning. In sommige gevallen wordt ook met moedergroepen gewerkt. De verdiepingsdebatten zijn onderdeel van de methodiek 'Opvoeddebatten met vaders met een migratieachtergrond', die zijn opgedeeld in drie modules: de basis opvoeddebatten (Distelbrink, Ekkelboom, Mehrasz, Mesic & Pels, 2021), de verdiepingsdebatten (waarin specifieke (en vaak taboegevoelige thema's worden behandeld zoals huiselijk geweld, seksualiteit, radicalisering en nog veel meer) en een terugkomdag. In dit document wordt de tweede module - de verdiepingsdebatten (in dit geval de variant 'Huiselijk Geluk') - beschreven en onderbouwd. Voor een volledig begrip van de methodiek, raden we aan om eerst de basismodule te lezen (Distelbrink et al. 2021a). In de basismodule wordt de algemene methodiek 'opvoeddebatten' beschreven en onderbouwd. Daarin worden de doelgroep, doelen, aanpak, uitvoering, de onderbouwing van de aanpak en de kernelementen van de basisdebatten beschreven.

De verdiepingsdebatten rondom 'Huiselijk Geluk' richten zich op het ondersteunen van vaders bij het bevorderen van huiselijk geluk en de preventie van geweld in hun gezin. Tijdens het eerste verdiepingsdebat (Huiselijk Geluk - bevorderende en belemmerende elementen) staan de vaders stil bij de betekenis van huiselijk geluk en de verschillende elementen die huiselijk geluk kunnen bevorderen of juist belemmeren. Tevens gaan zij aan de hand van illustraties in gesprek over verschillende vormen van huiselijk geweld. Tijdens het tweede verdiepingsdebat (Huiselijk Geluk - bordspel) gaan de vaders met elkaar in gesprek over belonen en straffen en spelen zij het eigen ontwikkelde bordspel Huiselijk Geluk. Tijdens het derde verdiepingsdebat gaan de vaders op laagdrempelige wijze in gesprek met een lokale professional, bijvoorbeeld

Veilig Thuis.

Werkzame elementen van de methodiek zijn: outreachende werkwijze, laagdrempelig karakter, rustige opbouw, aandacht voor de migratiecontext, het leren van elkaar in combinatie met een positieve benadering (waaronder de benaming) en het gebruik van diverse werkvormen (waaronder het eigen ontwikkelde bordspel 'Huiselijk Geluk'). Uniek is de expliciete link die wordt gelegd met lokale hulpverleningsinstanties/professionals, om de drempel naar hulp zoeken te verlagen. Deze elementen worden onderbouwd vanuit de literatuur.

Inleiding

Trias Pedagogica ontwikkelt en voert oudertrainingen uit voor Nederlandse ouders met een migratieachtergrond, vooral vaders, over diverse (taboegevoelige) onderwerpen. Dit doet zij in de vorm van opvoeddebatten: een reeks bijeenkomsten waarin vaders onder begeleiding met elkaar in gesprek gaan over de opvoeding.

De opvoeddebatten zijn opgedeeld in drie modules: de basis opvoeddebatten (Distelbrink, Ekkelboom, Mehrasz, Mesic & Pels, 2021a), de verdiepingsdebatten en een terugkomdag. De ervaring leert dat deze modulaire opbouw belangrijk is. Het is nodig om ruimte te nemen voor het creëren van een vertrouwensband binnen de groep, het creëren van basisbewustzijn over de rol van de vader en het vergroten van de basiskennis van vaders over opvoeding, alvorens er dieper in kan worden gegaan op taboegevoelige/specifiekere onderwerpen. Daarom start Trias Pedagogica altijd met vier basis opvoeddebatten (zie kader p. 8).

Nadat de vaders de basis opvoeddebatten hebben gevolgd, wordt in drie daaropvolgende verdiepingsdebatten aandacht besteed aan een specifiek (en in veel gevallen taboegevoelig) onderwerp naar keuze. Welk onderwerp wordt gekozen, wordt bepaald in samenspraak met de vaders, de opdrachtgever en andere partners in het gebied. Trias Pedagogica biedt verdiepingsdebatten aan over verschillende onderwerpen:

- **Huiselijk Geluk** (ter preventie van huiselijk geweld);
- **Gezonde Leefstijl** (diverse verdiepingstrajecten, waaronder 'Eerste 1000 dagen');
- **Gevoelens & Intimiteit** (ter bevordering van de seksuele weerbaarheid van jongeren);

- **Op het Rechte Pad** (ter preventie van criminaliteit en radicalisering; Distelbrink, Ekkelboom, Mehrnaz, Mesic & Pels, 2021b): varianten Stimuleren & Bespreken en Ontsporing & Vervreemding.

Basis opvoeddebatten

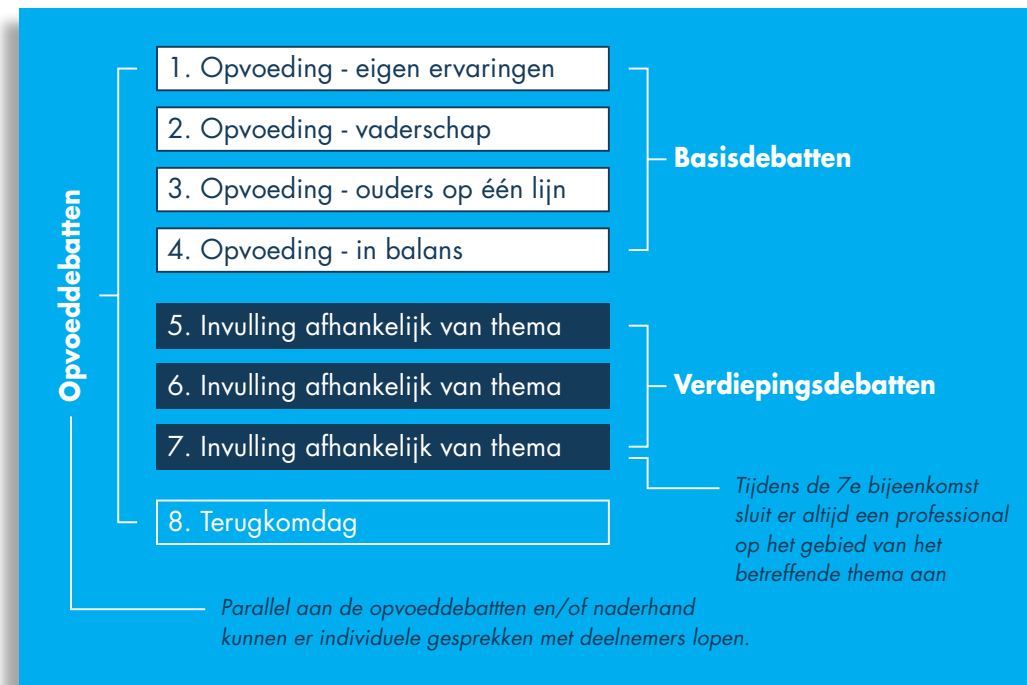
Tijdens het eerste opvoeddebat (Opvoeding – eigen ervaringen) maken de vaders kennis met elkaar en de methodiek. Ook gaan zij met elkaar in gesprek over de opvoeding. Wat verstaan zij onder opvoeden? Hoe kijken zij terug op hun eigen opvoeding? Wat vonden zij fijn? Wat hebben zij gemist? Welke elementen hebben zij meegenomen in de opvoeding van hun eigen kinderen?

Tijdens het tweede opvoeddebat (Opvoeding – vaderschap) staan de vaders stil bij de betekenis van vaderschap, hun rol in de opvoeding en de invloed van vaderbetrokkenheid.

Tijdens het derde opvoeddebat (Opvoeding – ouders op één lijn) staat afstemming tussen de ouders in de opvoeding centraal. Wat is de rolverdeling tussen de moeder en vader in het gezin? Zijn beide ouders betrokken bij de opvoeding? Wordt er met elkaar gesproken over normen en waarden? Zitten zij op één lijn?

Tijdens het vierde en tevens laatste opvoeddebat van de basis opvoeddebatten (Opvoeding - in balans), gaan vaders in gesprek over verschillen in opvoeding in hun eigen gemeenschap/jeugd en in Nederland. Maar ook tussen de verschillende leefgebieden van het kind (thuis, school, straat, online). Ben je als ouder betrokken bij al deze onderdelen? Hoe kun je je kind het beste begeleiden en ondersteunen?

Een overzicht van de opbouw van het traject is te zien in figuur 1.

Figuur 1. Opzet van de opvoeddebatten

Dit document beschrijft de verdiepingsdebatten die Trias Pedagogica aanbiedt in het kader van de preventie van geweld in afhankelijkheidsrelaties, veelal aangeduid met de term 'huiselijk geweld'. Huiselijk geweld is een breed en veelomvattend thema. Het is een paraplueterm voor allerlei vormen van geweld in de huiselijke sfeer. De debatten richten zich met name op verschillende vormen van kindermishandeling (zoals het hanteren van fysieke straf als correctiemiddel, het kleineren van kinderen of het getuige zijn van geweld tussen ouders of gezinsleden), maar besteedt ook aandacht aan andere vormen van huiselijk geweld (zoals geweld tussen partners en financieel misbruik van ouders door (volwassen) kinderen). Afhankelijk van de behoeften van de groep, kan er meer aandacht worden besteed aan één van de specifieke vormen (zie

ook hoofdstuk 3). De debatreeks wordt aangeboden onder de noemer 'Huiselijk Geluk', waarbij de focus ligt op het bevorderen van een positief leefklimaat.

Door voornamelijk te focussen op elementen die huiselijk geluk bevorderen (beschermende factoren), leren de vaders indirect hoe zij belemmerende elementen (risicofactoren) kunnen verminderen en huiselijk geweld kunnen voorkomen.

Voor een volledig begrip van de methodiek, raden we aan om eerst de basismodule te lezen (Distelbrink et al. 2021a). In de basismodule wordt de algemene methodiek 'opvoeddebatten' beschreven en onderbouwd. Daarin worden de doelgroep, doelen, aanpak, uitvoering, de onderbouwing van de aanpak en de kernelementen van de basisdebatten beschreven.

Leeswijzer

In de eerstvolgende hoofdstukken omschrijven we de doelgroep (1) en doelen (2) van de verdiepingsdebatten rondom huiselijk geluk. Daarna geven we een schets van de aanpak (3) en uitvoering (4) ervan. Dan volgt de onderbouwing van de aanpak, te beginnen met een probleemschets (5): vanwege welke risico's en problemen zijn de vervolgedebatten met het thema 'Huiselijk Geluk' nodig? Welke oorzakelijke factoren spelen een rol en welke daarvan staan centraal in de aanpak (gerelateerd aan de subdoelen)? In het tweede deel van het hoofdstuk worden de kernelementen van de verdiepingsdebatten uitgewerkt en onderbouwd. Hoofdstuk 6 beschrijft het beschikbare onderzoek.

1. Doelgroep verdiepingsdebatten

De doelgroep van de verdiepingsdebatten is dezelfde als de doelgroep van de basisdebatten:

De doelgroep van de opvoeddebatten vormen – voornamelijk laagopgeleide - vaders met een migratieachtergrond, deels behorend tot de eerste generatie. Zij zijn zich vaak weinig bewust van hun rol en invloed als vader en/of wortelen (al dan niet bewust) met vragen over vaderschap en opvoeding in de Nederlandse context en worden niet bereikt door de reguliere opvoedondersteuning.

Voor een uitgebreide beschrijving van de doelgroep, de selectie/werving van de doelgroep voor de hele reeks debatten en de betrokkenheid van de doelgroep, zie Distelbrink et al. (2021a).

Soms nemen ook moeders deel, zie kader p. 12.

Moeders als deelnemers

Hoewel de meeste groepen die Trias Pedagogica bereikt nog steeds bestaan uit vaders, behoren ook moeders met een migratieachtergrond in toenemende mate tot de doelgroep. Soms in de vorm van moedergroepen die hetzelfde programma krijgen als vadergroepen, soms in de vorm van gemengde groepen van vaders en moeders. Het betrekken van moeders komt voort uit behoeften bij moedergroepen zelf om over vaderschap te spreken of over thema's die ook de vaders bezighouden. Ook gebeurt het regelmatig dat de vaders na enkele debatten aangeven hun vrouwen te willen betrekken bij de opvoeddebatten. Ofwel door aan de sluiten bij de vadergroepen, ofwel via een aparte reeks opvoeddebatten voor moeders.

De onderwerpen van de opvoeddebatten zijn voor de moedergroepen hetzelfde als bij de vadergroepen.

2. Doelen verdiepingsdebatten

Hoofddoel

Het hoofddoel van de verdiepingsdebatten met het thema 'Huiselijk Geluk' is het ondersteunen van vaders bij het bevorderen van huiselijk geluk en de preventie van geweld in hun gezin. Bij preventie gaat het om het voorkomen van (toenemend) daderschap van henzelf (tegen moeders of kinderen), en het voorkomen dat hun vrouw of kinderen dader worden. De verdiepingsdebatten dragen eraan bij dat de vaders zich bewust worden van de typen huiselijk geweld en vormen die deze kunnen aannemen, van de gevolgen voor gezinsleden (specifiek voor kinderen) en van de factoren die een rol spelen bij het ontstaan van huiselijk geweld. Met het aanbod zet Trias Pedagogica zich zowel in voor de primaire preventie (*er is nog niets aan de hand en dat willen we zo houden*) als de secundaire preventie (*er is al iets aan de hand, maar nog niet in heel ernstige mate*). De focus ligt hierbij op bewustwording van wat vaders zelf kunnen doen om geweld in hun gezin te voorkómen. In de debatten wordt veel aandacht besteed aan het bevorderen van huiselijk geluk binnen het gezin, waardoor de vaders indirect leren hoe zij belemmerende elementen kunnen verminderen en huiselijk geweld kunnen voorkomen.

Om het hoofddoel te bereiken wordt voortgebouwd op dat wat vaders al in de basisdebatten hebben meegekregen over actieve betrokkenheid bij hun kinderen als vader, positieve communicatie met kinderen en hun partner, en opvoeden in wisselwerking met de omgeving (school, voorzieningen). De middelen om het hoofddoel van de verdiepingsdebatten te bereiken zijn het bijbrengen van kennis, het creëren van bewustzijn en een andere houding, en het stimuleren van de ontwikkeling van ander gedrag en nieuwe vaardigheden bij vaders. De subdoelen van de verdiepingsdebatten worden hieronder beschreven.

Subdoelen

Bewustzijn creëren

Vaders zijn zich niet altijd bewust van de gevolgen van het meemaken van geweld door kinderen (zoals het gebruik van fysieke straf door ouders of het getuige zijn van ernstige ruzies tussen ouders) en van de rol die zij als ouder kunnen spelen om huiselijk geluk binnen het gezin te bevorderen. De verdiepingsdebatten over huiselijk geluk willen daarom bijdragen aan de bewustwording van vaders van hun rol bij het voorkomen van geweld en het bevorderen van huiselijk geluk. Het gaat om bewustwording over:

- de aard en verschijningsvormen van huiselijk geweld;
- de gevolgen van het meemaken van huiselijk geweld voor kinderen;
- het belang van alternatieve vormen van straf en van beloning;
- aspecten die huiselijk geluk bevorderen (bijv. goede communicatie, voldoende tijd & aandacht voor het gezin, een gevoel van bekwaamheid);
- het belang van een gelijkwaardige relatie met de partner;
- het belang van een positief gezinsklimaat en hoe dit te bereiken.

Kennis bijbrengen

Bewustwording komt mede tot stand door kennisoverdracht. De verdiepingsdebatten beogen vaders kennis aan te reiken over:

- elementen die huiselijk geluk bevorderen vs. belemmeren;
- de verschillende aard en vormen van huiselijk geweld en de gevolgen daarvan;
- alternatieve vormen van straffen van kinderen en de toepassing en het effect daarvan;
- belonen en het toepassen en effect ervan;
- het belang van op een positieve manier praten met kinderen, en hoe dat te doen;

- het belang van op een positieve manier praten met de partner, en hoe dat te doen.

Ontwikkelen van een andere houding als opvoeder en als partner

Bereidheid tot aanpassing van gedrag is – naast bewustzijn en kennis– nodig om uiteindelijk tot verandering in gedrag te komen. De debatten hebben als doel een houding tot ontwikkeling te brengen die ertoe bijdraagt dat vaders meer of op een andere manier betrokken willen raken bij hun kinderen, gebruik willen maken van passende vormen van straffen, op een positieve wijze willen communiceren met hun kinderen en hun partner, een gelijkwaardige relatie met hun partner voorstaan, en meer tijd willen doorbrengen met het hele gezin.

Ontwikkeling van nieuw gedrag en vaardigheden

Door met elkaar in gesprek te gaan, het bordspel 'Huiselijk Geluk' te spelen, te reflecteren op hun eigen opvoedstijl en door casuïstiek te bespreken en na te denken over alternatieve oplossingen, leren de vaders praktische vaardigheden om:

- anders (meer positief) met de kinderen en de partner te communiceren;
- kinderen te belonen en op gepaste wijze te straffen;
- met professionals in gesprek te gaan over de opvoeding en taboegevoelige onderwerpen zoals huiselijk geweld.

Hoewel in de debatten niet uitgebreid wordt geoefend met nieuwe gedrag (behalve in gesprek gaan met professionals), leidt deelname aan de debatten via bewustwording en kennisoverdracht wel degelijk tot een andere houding en andere gedragingen. In hoofdstuk 6 is te lezen welke gedachte- en gedragsveranderingen vaders rapporteren na het bijwonen van de opvoeddebatten.

Versterken van informele onderlinge opvoedsteun

Een belangrijk nevendoeel is het versterken van informele steun rond vaders als opvoeders. Dat gebeurt al tijdens de debatten, doordat vaders ook onderling in gesprek gaan, leren van elkaars inzichten en zien dat zij niet de enige zijn met hun ervaringen en vragen. Maar ook na afloop van de debatten weten vaders elkaar te vinden met hun opvoedvragen en blijven sommige groepen vaders elkaar ontmoeten.

Het verlagen van de drempel naar formele instanties en professionals

Ook al ontwikkelen vaders (nieuwe) vragen over hun rol, de opvoeding en ontwikkeling van kinderen, toch nemen ze uit zichzelf nog niet altijd gemakkelijk de stap naar de formele hulpverlening. Gedurende de opvoeddebatten zet Trias Pedagogica zich in voor het verlagen van de drempel naar formele instanties en professionals. Bij de verdiepingsdebatten is expliciete aandacht ingebouwd voor de link naar de hulpverlening

Opvoeddebatten op maat

Buiten de doelgroep zelf, kunnen ook opdrachtgevers voor de debatten ideeën hebben over de invulling of doelen, zoals het versterken van pedagogisch partnerschap met school. In dat geval wordt de invulling van de opvoeddebatten op maat gemaakt en afgestemd op de specifieke behoeftes van de desbetreffende school. Trias Pedagogica zorgt er dan onder andere voor dat de vaders op school met elkaar onderling, maar ook met de leerkrachten en het bestuur van school in gesprek gaan over wederzijdse verwachtingen en wensen. Dit als eerste stap in het vergroten van ouderbetrokkenheid.

3. Aanpak verdiepingsdebatten

3.1 De werkwijze

Zoals reeds beschreven, maken de verdiepingsdebatten onderdeel uit van een reeks van acht bijeenkomsten. De verdiepingsdebatten volgen na vier basis opvoeddebatten waarin de vaders zich bewust zijn geworden van hun rol in de opvoeding, bepaalde basis opvoedvaardigheden zijn behandeld en een vertrouwensband is opgebouwd. De verdiepingsdebatten worden gehouden met dezelfde groepen als de basisdebatten. Dit is ook nodig, omdat de verdiepingsdebatten voortbouwen op de basis die in de basisdebatten is gelegd. De werkwijze en belangrijke elementen van de aanpak van de verdiepingsdebatten komen overeen met die in de basis opvoeddebatten:

- Outreachende werkwijze; (in feite alleen bij de basisdebatten waar de groep wordt geworven en gevormd; vaders worden actief geworven via informele vertrouwenwekkende kanalen, omdat het gaat om vaders die doorgaans niet uit zichzelf naar een groepsbijeenkomst over opvoeden zouden komen).
- Laagdrempelig karakter (debatten op locatie en op tijden die voor vaders passend zijn, met een informele start, 'onder elkaar' onder leiding van een debatleider die matcht qua geslacht en culturele achtergrond; waar nodig in de eigen taal; flexibiliteit in de aanpak).
- Rustige opbouw (stap voor stap toewerken naar taboegevoelige onderwerpen; eerst de basisdebatten volgen).
- Aandacht voor de migratiecontext (aandacht voor emoties over het leven in Nederland, voor vraagstukken die samenhangen met de positie als migrant, voor religie als referentiekader waar nodig).
- Leren van elkaar (naast vaders staan; veel ruimte voor onderling leren; aandacht voor wat vaders al kunnen en weten).
- Positieve benadering (focus op de positieve intentie van vaders).

- Gebruik van verschillende werkvormen (het gesprek stimuleren door inzet van kaart- of bordspellen en film/animaties; woordgebruik en vormen van interactie die mannen aanspreken).

Voor een uitgebreide beschrijving en toelichting van bovenstaande elementen zie Distelbrink et al. (2021a). Enkele elementen worden verder uitgebreid binnen de verdiepingsdebatten (positieve benadering en werkvormen). Aanvullend zijn er enkele nieuwe elementen die een belangrijke rol spelen bij de verdiepingsdebatten (aansluiten van professionals en het creëren van draagvlak/borging). Deze vier elementen worden hieronder verder toegelicht.

Positieve benadering – benaming

Naast het werken vanuit een versterkende aanpak en vanuit vertrouwen in de motivatie van alle ouders om hun kind zo goed mogelijk op te voeden (zie ook de basisdebatten), is ook de benaming van de debatreeks erg belangrijk als het gaat om een positieve benadering. De term '(huiselijk) geweld' heeft een negatieve lading en kan de indruk wekken dat het aanbod bedoeld is voor een specifieke doelgroep: daders of juist slachtoffers van huiselijk geweld. Trias Pedagogica's aanbod is preventief en bedoeld voor alle vaders (en moeders). In plaats van te focussen op het voorkomen van (verder) geweld, richt Trias Pedagogica zich in eerste instantie op het vergroten van huiselijk geluk. Geweld wordt daarbij gezien als een van de belemmerende factoren voor huiselijk geluk. Door de focus te leggen op de positieve aspecten (factoren die het positieve leefklimaat bevorderen, zoals aandacht voor elkaar en een goede, positieve communicatie) in plaats van het negatieve, staan de vaders meer open voor het gesprek over geweld. Voor een beschrijving van de ontwikkeling van de verdiepingsdebatten rondom 'Huiselijk Geluk' – waaronder de keuze voor de naam – zie hoofdstuk 6.

Gebruik van verschillende werkvormen - Bordspel 'Huiselijk Geluk' en geïllustreerde casussen

Om het samen leren en reflecteren te bevorderen, zet Trias Pedagogica verschillende middelen en werkvormen in. Werkvormen waar Trias Pedagogica vaak gebruik van maakt, zijn de eigen ontwikkelde kaart- en bordspellen. Deze kaart- en bordspellen zijn ontwikkeld om vaders onderling gemakkelijker het gesprek aan te laten gaan over de thema's van de debatten. De kaart- en bordspellen voegen bovendien een competitief element toe, wat goed aansluit bij de vaders. De vaders zijn vaak erg fanatiek en leren ondertussen al spelenderwijs meer over hun rol in de opvoeding. Binnen de verdiepingsdebatten rondom 'Huiselijk Geluk' wordt gebruik gemaakt van het gelijknamige bordspel (zie kader p. 29 voor een beschrijving van dit bordspel). Door middel van verschillende kaarten worden de spelers uitgedaagd om na te denken over hoe zij zouden reageren in bepaalde dagelijkse situaties, worden zij zich bewust van hun rol in het versterken van huiselijk geluk en gaan zij met elkaar in gesprek over bevorderende en belemmerende factoren. De speler die kiest voor de beste oplossing in bepaalde situaties en aandacht besteedt aan zijn/haar gezin, zal uiteindelijk huiselijk geluk (de finish) bereiken. Een beschrijving van de ontwikkeling en evaluatie van het bordspel is te vinden onder hoofdstuk 6 – interne onderzoeken en evaluaties.

Aanvullend maakt Trias Pedagogica binnen de verdiepingsdebatten rondom 'Huiselijk Geluk' gebruik van casuïstiek in de vorm van illustraties. In deze oefening gaan de vaders in groepjes in gesprek over vijf illustraties van situaties waarin er sprake is van verschillende vormen van huiselijk geweld (bijvoorbeeld een moeder met een slipper in de hand (als verwijzing naar fysieke kindermishandeling)). Hierbij vraagt de debatleider hen na te denken over wat ze op de plaatjes zien, of ze de situatie herkennen (ofwel vanuit hun eigen jeugd, ofwel binnen hun huidige gezin), wat ze er van vinden en hoe er in deze situaties anders zou kunnen worden gereageerd. Deze oefening vormt een brug naar het bespreken van de verschillende vormen van huiselijk geweld

en de gevolgen daarvan, maar daagt de vaders tegelijkertijd uit om na te denken over hoe het anders kan. Een uitgebreide beschrijving van deze werkvorm is te lezen in het kader op p. 27.

Aansluiten van professionals/hulpverleningsinstanties

De afgelopen jaren is tijdens de opvoeddebatten gebleken dat er bij deelnemers veel onbekendheid, wantrouwen en misverstanden zijn ten aanzien van professionals/hulpverleningsinstanties. Daardoor durven of willen veel ouders die Trias Pedagogica ziet geen hulp (te) zoeken (Ekkelboom & Mehrasz, 2020a; Ekkelboom & Mehrasz, 2020b¹). Vanuit het oogpunt van preventie is het belangrijk om – ook als problemen nog klein zijn - ondersteuning en informatie te kunnen vinden, maar veel organisaties zijn niet toegankelijk genoeg voor subgroepen van gezinnen met een migratieachtergrond.

De ontoegankelijkheid is het gevolg van factoren aan de kant van ouders en van professionals en/of hulpverleningsinstanties zelf. Professionals lijken de groepen die Trias Pedagogica ondersteunt maar weinig zelf actief te benaderen om het wantrouwen te doorbreken of de brug te slaan. Ook zijn zij niet altijd voldoende op de leefwereld van ouders ingespeeld of hebben zij onvoldoende in handen om hen te helpen bij vraagstukken die specifiek voor hen spelen (Distelbrink et al., 2021a). Om de drempel naar hulp te verlagen, is Trias Pedagogica in 2018 gestart met een pilot waarbij tijdens het laatste opvoeddebat professionals worden uitgenodigd om te vertellen over hun werk en om in gesprek te gaan met de ouders. Daarbij gaat het om maximaal twee professionals van één organisatie, om te voorkomen dat de vaders geïntimideerd raken. De bijeenkomst wordt laagdrempelig ingericht en start in veel gevallen met een hapje en drankje, waarbij de professionals al aanwezig zijn. Op die manier kunnen de vaders en professionals alvast informeel kennis maken met elkaar. Door op een laagdrempelige manier aan te sluiten bij het

[1] Bronnen afkomstig van het intranet (niet publiekelijk toegankelijk) van Trias Pedagogica

laatste opvoeddebat, wordt wantrouwen weggenomen, worden misverstanden rechtgezet en wordt de drempel naar hulp zoeken verlaagd. Na het eerste contact geven ouders aan dat zij eerder geneigd zullen zijn om de hulpverleners te benaderen nu zij beter weten wat ze doen en dat het *“ook maar mensen zijn”*.

Vanwege het grote succes van de pilot, is het laten aansluiten van professionals bij het laatste debat sinds 2019 opgenomen als vast element van de verdiepingsdebatten en uitgebreid door een samenwerking aan te gaan met diverse aanbieders op verschillende thema's. Het doel hiervan is tweeledig: 1) Enerzijds krijgen professionals/hulpverleners een kijkje in de keuken van Trias Pedagogica. Ze zien met eigen ogen hoe de aanpak van de opvoeddebatten werkt en krijgen tegelijkertijd de kans om hun expertise te delen met een lastig bereikbare doelgroep (een verkapte deskundigheidsbevordering). 2) Anderzijds maken ouders kennis met verschillende organisaties uit de buurt. De kennis wordt vergroot en het vertrouwen in de professional/hulpverlener neemt dusdanig toe dat er na afloop van het opvoeddebat niet zelden individuele afspraken worden ingepland met de desbetreffende organisatie. Vaak door ouders die anders nooit bij een dergelijke organisatie zouden aankloppen. In hoofdstuk 4 is te lezen met welke professionals er wordt samengewerkt in de verdiepingsdebatten rondom 'Huiselijk Geluk'.

Borging van veranderingen

Om ervoor te zorgen dat de gedachte- en gedragsverandering van de vaders ook daadwerkelijk beklijft, doet Trias Pedagogica er alles aan om deze veranderingen te borgen. De vaders worden gedurende de hele serie opvoeddebatten actief betrokken. Hoewel de thema's van de debatten van te voren zijn bepaald, hangt de daadwerkelijke inhoud af van de vaders zelf en hun eigen inbreng. De bereidheid tot verandering komt uit henzelf en de vaders geven zelf vorm aan hun veranderingen. De steun van elkaar is volgend de vaders erg belangrijk. Door met elkaar in gesprek te gaan, leer je van elkaar. Door te

horen hoe andere vaders omgaan met bepaalde situaties, maak je kennis met nieuwe manieren van opvoeden. *“Er is onderling begrip. Je weet dat je niet de enige bent die het lastig vindt om betrokken te zijn of altijd rustig te blijven. Erover praten met andere vaders, zonder oordeel, motiveert me om er mee te blijven oefenen!”*, aldus een vader. Omdat de vaders actief deelnemen en zich al lerende het nieuwe gedrag eigen hebben gemaakt, is de kans op verandering groot. Hierbij is het belangrijk om ook te zorgen voor goede nazorg. Trias Pedagogica doet dit door middel van terugkomdagen, waarbij o.a. wordt stilgestaan bij de verdere behoeftes van de vaders (Distelbrink et al., 2021a). Trias Pedagogica speelt actief in op deze behoeftes: ze biedt aanvullende verdiepingsreeksen aan voor de geïnteresseerde groepen, biedt indien nodig individuele ondersteuning en/of creëert een warme overdracht naar een andere professional en/of hulpverleningsinstantie. Doordat tijdens het laatste verdiepingsdebat de vaders in gesprek gaan met een lokale professional, worden misverstanden rechtgezet, wordt wantrouwen weggenomen en wordt de drempel naar hulp zoeken verlaagd. In de toekomst zullen vaders dus eerder – en makkelijker – hulp vragen als zij er zelf, of met behulp van hun sociale omgeving, niet uit komen.

De ervaring leert dat er een vertrouwensband ontstaat binnen een groep ouders die samen een reeks opvoeddebatten heeft gevolgd. Vooral wanneer zij meerdere reeksen met elkaar hebben doorlopen, is deze vertrouwensband zelfs zo groot dat zij in een aantal gevallen zonder begeleiding met elkaar in gesprek blijven over de opvoeding. De kans hierop is het grootst als met een tevoren al bestaande groep wordt gewerkt. Waar vaders in zo'n groep elkaar dan voorheen zagen om samen te eten en te praten over koetjes en kalfjes, hebben zij na de debatten bijeenkomsten waarin ze diepgaande gesprekken voeren over zaken die ze tegenkomen bij de opvoeding. Ook na afloop van de debatrekken blijven vaders dus vaak samen leren. Dit kan ook werken bij groepen die door Trias Pedagogica zelf zijn opgestart. Zo is Trias Pedagogica in Amsterdam Nieuw-West jaren geleden begonnen met

een groep van vier vaders. Deze is blijven bestaan en inmiddels is uitgebreid tot een groep van ruim veertig vaders. Deze vaders komen nog steeds wekelijks bijeen om met elkaar te praten over de opvoeding en andere relevante zaken.

3.2 Opzet van de opvoeddebatten

Zoals eerder beschreven, is de interventie 'Opvoeddebatten met Vaders met een Migratieachtergrond' opgezet als een groepstraining van acht weken, bestaande uit drie modules (1. Basisdebatten (1-4); 2. Verdiepingsdebatten (5-7); 3. Terugkomdag (8)). Normaliter is deze reeks van acht bijeenkomsten zo opgezet dat er wekelijks één bijeenkomst plaatsvindt (van circa 2 uur). Op verzoek van de deelnemers (i.v.m. beschikbaarheid), kan worden besloten om de tijd tussen de bijeenkomsten aan te passen: twee keer per week of indien nodig één keer per twee weken. Indien gewenst is het ook mogelijk om twee volle dagen te reserveren waarin de ouders alle thema's doorlopen. Alleen bij hoge uitzondering kunnen er meer dan twee weken tussen de bijeenkomsten zitten. In dat geval kiest men er vaak in overleg met Trias Pedagogica voor om eerst de basisdebatten af te ronden en om enkele weken later te vervolgen met de verdiepingsbijeenkomsten.

Gedurende de reeks opvoeddebatten wordt vaak in de gemeenschap gesproken over de ervaringen. Dit leidt geregeld tot nieuwe geïnteresseerden die aansluiten bij de debatten die daarop volgen. Het programma is zo opgezet dat deelnemers ook voldoende kunnen leren of ontwikkelen als zij de eerdere bijeenkomsten niet (allemaal) hebben gevolgd. Hierbij draagt Trias Pedagogica er zorg voor dat dit het proces voor de al langer aanwezige vaders niet verstoort. Alleen de vaders die minimaal vijf van de zeven opvoeddebatten (basis en verdieping) hebben bijgewoond, ontvangen na afloop een certificaat van deelname en De Opvoedquiz (voor een beschrijving van dit kaartspel, zie Distelbrink et al. (2021a).

Hieronder wordt besproken hoe het verdiepingstraject rondom 'Huiselijk Geluk' is opgebouwd en hoe dit er inhoudelijk uitziet.

3.2.1 Verdiepingsdebatten - 'Huiselijk Geluk'

Opzet van de verdiepingsdebatten 'Huiselijk Geluk'

De verdiepingsdebatten rondom 'Huiselijk Geluk' bestaan uit drie bijeenkomsten die volgen na de vier basis opvoeddebatten (een beschrijving van de ontwikkeling en evaluatie van dit verdiepingstraject is te vinden onder hoofdstuk 6 – interne onderzoeken en evaluaties). Elk van deze drie bijeenkomsten beslaat een eigen thema. Hoewel Trias Pedagogica vooral werkt met een vooropgezet programma, is er hierbij altijd ruimte voor eigen inbreng/vragen. Iedere bijeenkomst start met een terugblik op het vorige debat, waarin de vaders aan kunnen geven wat hen is bijgebleven of wat zij hebben meegenomen. Tevens wordt de huiswerkopdracht besproken die de vaders na afloop van het vorige debat hebben meegekregen.

Inhoud van de verdiepingsdebatten 'Huiselijk Geluk'

Verdiepingsdebat 1 (bijeenkomst 5 van de volledige serie)

In verdiepingdebat 1 ('Huiselijk Geluk' – bevorderende en belemmerende elementen) staan de vaders stil bij de betekenis van huiselijk geluk en de verschillende elementen die huiselijk geluk kunnen bevorderen (beschermende factoren huiselijk geweld) of juist belemmeren (risicofactoren huiselijk geweld). Eerst gaan de vaders met elkaar in gesprek over de betekenis van huiselijk geluk (zie kader p. 26 voor een beschrijving van deze oefening). De debatleider maakt gebruik van vragen en stellingen om verder de diepte in te gaan met de vaders. Bij deze oefening wordt door middel van een woordspin visueel gemaakt welke aspecten bijdragen aan huiselijk geluk en dat dit 'geluk' voor iedereen anders kan zijn. In de ogen van Trias Pedagogica refereert huiselijk geluk aan een positief leefklimaat: een veilige omgeving waarin het hele gezin wordt ondersteund en waar je onder andere jezelf kunt

zijn, fouten mag maken en de kans krijgt om te groeien.

Vervolgens gaan de vaders in groepjes met elkaar in gesprek over aspecten die huiselijk geluk juist tegengaan. De debatleider loopt ondertussen rond om de vaders te prikkelen met aanvullende vragen. Hierbij inventariseert de debatleider of er specifieke factoren zijn waar in deze groep aandacht aan moet worden besteed. Denk bijvoorbeeld aan een groep waarbij verslaving als een belangrijke belemmerende factor wordt genoemd voor huiselijk geluk, of de groep situaties beschrijft waarbij zij moeite hebben om om te gaan met bijzonder gedrag van hun kinderen (denk bijvoorbeeld aan kinderen met ADHD of autisme). Hier kan bij het zevende debat vervolgens op in worden gespeeld, door een professional uit te nodigen die daarover in gesprek kan gaan met de vaders. De bevindingen worden gezamenlijk nabesproken, waarna de debatleider de vaders vraagt om bij zichzelf na te gaan of er bij hen thuis sprake is van huiselijk geluk – en waarom wel/niet.

De vaders gaan vervolgens in groepjes in gesprek aan de hand van een aantal illustraties, waarbij enkele vormen van huiselijk geweld worden uitgebeeld (zie kader p. 27 voor een beschrijving van deze oefening). Tijdens de klassikale nabespreking legt de debatleider de link met huiselijk geweld en bespreekt hij kort welke verschillende typen en vormen er zijn en wat de gevolgen kunnen zijn voor het hele gezin. De bijeenkomst wordt afgesloten met de boodschap dat het verminderen van de belemmerende factoren en het vergroten van de bevorderende factoren ervoor zal zorgen dat huiselijk geluk zal toenemen en dat het risico op (huiselijk) geweld zal afnemen. Na afloop van de bijeenkomst krijgen de vaders een huiswerkopdracht mee over 'Huiselijk Geluk' ter voorbereiding op de volgende bijeenkomst: Bespreek thuis met je partner wat jullie doen als jullie kinderen zich niet aan de regels houden en wat jullie doen als ze zich wél aan de regels houden.

Situatieschets - oefening huiselijk geluk met vaders²

De vaders hebben met elkaar een grote woordspin gemaakt waarin verschillende bevorderende en belemmerende aspecten van huiselijk geluk worden gevisualiseerd. O.a. aandacht voor elkaar (man-vrouw) en het hele gezin, regels en afspraken, vertrouwen, geld, geduld en open communicatie worden genoemd als bevorderende elementen. Geweld (zowel verbaal als fysiek), middelengebruik, stress, financiële problemen, moeite met communiceren met de partner en/of kinderen, liegen en weinig vrijheid worden o.a. genoemd als belemmerende factoren.

Wanneer de vaders wordt gevraagd of er bij hen thuis sprake is van huiselijk geluk en waarom wel/niet, valt het even stil. Een aantal vaders geeft aan dat er bij hen thuis geen sprake is van huiselijk geluk, omdat zij vaak ruzie hebben met hun vrouw en/of kinderen.

Wanneer de debatleider vervolgens vraagt of er binnen huiselijk geluk geen ruimte is voor ruzie, gaan de vaders met elkaar in gesprek en komen zij tot de conclusie dat er ook in gelukkige gezinnen ruimte is voor ruzie, maar dat het vooral belangrijk is dat deze ruzies geweldloos zijn en ook dat je ze altijd uitpraat.

[2] De situaties die in de verschillende kaders worden beschreven zijn gekozen omdat dit veelvoorkomende voorbeelden en/of reacties zijn – onafhankelijk van het geslacht en/of de culturele achtergrond van de groep.

Oefening - illustraties over huiselijk geweld

In kleine groepjes gaan de vaders met elkaar in gesprek over vijf plaatjes: 1) een moeder met een slipper in de hand (als verwijzing naar fysieke kindermishandeling), 2) twee ruziënde ouders in het bijzijn van de kinderen (als verwijzing naar het getuige zijn van geweld), 3) een afwijzende/teleurgestelde vader wanneer zijn zoon een slecht rapport laat zien (als verwijzing naar emotionele kindermishandeling), 4) een (volwassen) zoon die de portemonnee van zijn vader vasthoudt (als verwijzing naar financieel misbruik van kind tegenover ouders), en 5) een jongetje dat een korte broek draagt in de winter/sneeuw (als verwijzing naar lichamelijke verwaarlozing). Hierbij vraagt de debatleider hen na te denken over wat ze op de plaatjes zien, of ze de situatie herkennen (ofwel vanuit hun eigen jeugd, ofwel binnen hun huidige gezin), wat ze er van vinden en hoe er in deze situaties anders zou kunnen worden gereageerd.

Veel groepjes moeten lachen bij het eerste plaatje: *"Vrijwel iedereen herkent de situatie waarbij je wegrende voor je moeder als ze haar slipper pakte als je iets fout had gedaan"*, aldus een vader. Maar ook de derde situatie roept veel op bij de vaders: *"Mijn oudste zoon haalde vaak onvoldoendes en deed niet goed zijn best op school. Op dat moment probeerde ik hem te motiveren door hem juist te kleineren: 'Je bent dom! Dat wordt niets later!'. Ik hoopte dat hij hierdoor het tegendeel wilde bewijzen, maar nu ben ik me er van bewust dat ik dit verkeerd heb aangepakt."*

Het kijken en bespreken van de plaatjes daagt de vaders uit om na te denken over alternatieve manieren om met bepaalde situaties om te gaan. Enkele suggesties die bijvoorbeeld worden aangedragen bij het tweede plaatje: *"De vader zou tot tien moeten tellen of even naar buiten moeten gaan. Dan kalmeert hij en kan hij op een rustige manier in gesprek met zijn vrouw."*

"De ouders zouden geen ruzie moeten maken als hun kinderen erbij zijn. Maar soms gebeurt het toch.. Dan denk ik dat het in ieder geval belangrijk is om – alles weer goed is – dit ook duidelijk aan je kinderen te laten zien."

Verdiepingsdebat 2 (bijeenkomst 6 van de volledige serie)

In verdiepingsdebat 2 ('Huiselijk Geluk' - bordspel) staan belonen, straffen en het spelen van het bordspel 'Huiselijk Geluk' centraal. Als voorbereiding op dit debat hebben de vaders nagedacht over hoe zij reageren als hun kinderen zich wel/niet aan de regels houden. Na een korte nabespreking, waaruit vaak blijkt dat een groot deel van de vaders hun kinderen weinig tot niet belonen en met name straffen door een corrigerende tik te geven of door te schreeuwen, informeert de debatleider de vaders over het belang en effect van belonen en straffen. Ook staat hij stil bij de regels voor straf (o.a. het belang van uitleg geven, het juiste moment kiezen en het doseren). Gezamenlijk denken de vaders na over verschillende vormen waarop je je kind kunt belonen en/of straffen. Hierbij wordt de koppeling gemaakt naar het eerste basisdebat, waarbij de vaders hebben teruggeblikt op hun eigen opvoeding, hoe ze dat hebben ervaren, wat ze er wel/niet fijn aan vonden etc. De debatleider benadrukt daarbij dat we onze kinderen vaak – bewust of onbewust – op dezelfde manier opvoeden als dat wij zelf zijn opgevoed en dat dit hetzelfde werkt voor belonen en straffen (intergenerationele overdracht).

Vervolgens is het tijd om het bordspel 'Huiselijk Geluk' te spelen (voor een uitgebreide beschrijving van dit bordspel, zie kader p. 29). De debatleider zorgt ervoor dat alle tafels in groepjes zijn geschoven en dat de bordspellen zijn opgesteld. De instructies worden klassikaal doorlopen, waarna de vaders in groepjes aan de slag gaan met het bordspel. De debatleider loopt ondertussen rond om eventuele vragen te beantwoorden en om – waar nodig – door te vragen. In het kader op p. 32 wordt een kort fragment geschetst. Achteraf wordt het bordspel met de groep nabesproken en wordt er stilgestaan bij wat de vaders van het spel geleerd hebben. Tot slot worden de vaders voorbereid op de komst van de professional tijdens het volgende debat. Hierbij wordt hen gevraagd om alvast na te denken over eventuele vragen die zij de desbetreffende professional zouden willen stellen.

Bordspel Huiselijk Geluk

Een centraal onderdeel van de verdiepingsdebatten rondom huiselijk geluk is het door Trias Pedagogica ontwikkelde bordspel 'Huiselijk Geluk'. Dit bordspel is ontwikkeld om ouders spelenderwijs te informeren over wat huiselijk geluk kan bevorderen en belemmeren. Spelenderwijs ontdekken de ouders ook hoe zij huiselijk geluk binnen hun gezin kunnen stimuleren.

Het bordspel bestaat uit 63 kaarten die zijn opgesplitst in drie categorieën: situatiekaarten, gelukskaarten en discussiekaarten.

1. Situatiekaarten: Als een speler op één van de donkerblauwe vakjes komt, moet diegene een kaart van de stapel situatiekaarten pakken. Er zijn twintig situatiekaarten in het spel die verschillende situaties weergeven uit het dagelijks leven. Op elke kaart wordt zo'n situatie omschreven en staan zes antwoordopties (oplossingen voor/reacties op de situaties). Het antwoord dat de speler kiest, kan een positief of negatief effect hebben op huiselijk geluk. Op de achterzijde van de handleiding, die de spelers erbij kunnen houden, staat per situatie uitgelegd hoeveel stappen de speler voor- of achteruit moet zetten voor het gekozen antwoord. Als een speler meerdere antwoorden zou combineren, is het aan de rest van de spelers om te beoordelen of hij/zij voor- of achteruit moet. De debatleider kan hierbij als spelleider optreden.

Bijvoorbeeld: *"Uw kinderen maken ruzie over speelgoed. Wat doet u?"*

1. Regels afspreken over speelgoed
2. Luisteren naar de kinderen
3. Schreeuwen dat ze op moeten houden
4. Een tik geven om ze te laten ophouden
5. Praten om de ruzie op te lossen
6. Het jongste kind de zin geven

tekst gaat verder op volgende pagina...

Bordspel Huiselijk Geluk (vervolg)

De antwoordopties die per situatie worden aangeboden, maken de ouders bewust van de verschillende manieren waarop kan worden gereageerd. Denk hierbij aan het toepassen van fysiek en/of verbaal geweld, het de partner laten oplossen, het 'negeren' of juist het in gesprek gaan met de partner of het kind. Antwoorden die duiden op communicatie en uitleg leveren stappen vooruit op, terwijl antwoorden die duiden op emotioneel of fysiek geweld stappen achteruit opleveren. Op deze manier komen ouders er gaandeweg achter wat de beste manier is om te reageren en welke oplossingen/reacties bevorderlijk of juist belemmerend zijn voor huiselijk geluk.

2. Gelukskaarten: Als een speler op één van de lichtblauwe vakjes komt, moet diegene een kaart van de stapel gelukskaarten pakken. Er zijn vijftien gelukskaarten in het spel die verschillende geluksmomenten uit het gezinsleven weer geven, waarbij bijvoorbeeld complimenten worden gegeven, affectie wordt uitgesproken of aandacht wordt besteed aan de kinderen, de partner of het hele gezin. De gelukskaarten helpen de spelers telkens twee stappen vooruit te gaan.

Bijvoorbeeld: *"U heeft uw partner een compliment gegeven. Uit dankbaarheid helpt hij/zij u twee stappen vooruit."* De verschillende geluksmomenten helpen de spelers om dichterbij de finish (huiselijk geluk) te komen. Hierdoor worden zij zich spelenderwijs bewust van het feit dat aandacht besteden aan het gezin (bijv. door complimentjes te geven of samen iets leuks te doen) bevorderlijk is voor huiselijk geluk.

Bordspel Huiselijk Geluk (vervolg)

3. Discussiekaarten: Als een speler op één van de knalblauwe vakjes komt, moet diegene een kaart van de stapel discussiekaarten pakken. Er zijn achtentwintig discussiekaarten in het spel, die ervoor zorgen dat de spelers met elkaar in gesprek gaan. De discussiekaarten bestaan uit verschillende categorieën: algemeen (over de betekenis van huiselijk geluk), regels en afspraken (over de opvoedstijl), aandacht en vertrouwen (over het belang van aandacht voor – en vertrouwen in – elkaar), en ruzie en agressie (over het omgaan met emotie en ruzie). In al deze categorieën wordt de link gelegd met huiselijk geluk en de positieve/negatieve invloed hierop. Deze kaarten hebben geen invloed op het aantal stappen voor- of achteruit. Bij deze kaarten is het belangrijk dat de speler die de kaart pakt de kaart voorleest en dat vervolgens alle spelers een antwoord geven op de vraag/stelling.

Bijvoorbeeld: *"Stelling: ruzies worden binnen mijn gezin nooit uitgepraat."* De verschillende vragen en stellingen helpen de spelers om na te denken over bevorderende en belemmerende elementen van huiselijk geluk. Zo is de gedachtegang achter de bovenstaande stelling dat het niet uitpraten van ruzies ertoe kan leiden dat spanningen niet afnemen, de kans op meer ruzies toeneemt en daarmee het risico op (huiselijk) geweld wordt vergroot.

Het bordspel wordt op basis van de reacties van de deelnemende ouders continu geïnnoveerd.

Citaten van vaders:

"Door dit bordspel word je als ouder niet betutteld, maar krijg je alternatieven hoe je bijvoorbeeld je kinderen kunt belonen of straffen. Ook omgaan met je partner komt aan de orde."

“Nu ik weet dat je ook op een positieve manier je kind op het rechte pad kunt houden, heb ik het gevoel dat ik gefaald heb als vader. Vanuit mijn eigen opvoeding kende ik alleen maar fysieke straffen, geen beloning of liefde. Ik wil en ga het beter doen!”

Het spelen van het bordspel

Drie stappen vooruit: een knalblauw vakje. De vader die zojuist de dobbelsteen heeft gerold, pakt een discussiekaartje van de stapel en leest de vraag voor aan zijn groepje: *“Wanneer ontstaat er ruzie binnen jouw gezin?”* Stuk voor stuk geven de vaders antwoord: *‘Wanneer mijn zoon weer eens te laat thuiskomt’, ‘Als mijn kinderen niet luisteren’, ‘Als mijn vrouw me overlaadt met vragen als ik nét thuis ben van werk’*. De situaties die door de andere vaders genoemd worden zijn voor iedere vader herkenbaar. De debatleider loopt langs en vraagt de vaders na te denken over wat er in elk van deze situaties precies gebeurt. Na kort overleg, komen de vaders tot de conclusie dat zij in veel van deze situaties gefrustreerd raken. Ze hebben geen zin in ‘gezeur’ en verheffen vaak direct hun stem. Een rustig gesprek wordt vrijwel nooit gevoerd – daar hebben de vaders volgens henzelf de rust niet voor op dat moment.

Als de debatleider hen vraagt om na te denken over hoe ze in zo’n situatie anders zouden kunnen reageren, vertelt één van de vaders over zijn eigen ervaringen: *“Mijn zoon kwam ‘s avonds vaak te laat thuis. Iedere keer begon hij met ‘ja maar...’, maar ik ging niet met hem in discussie en werd boos omdat hij zich niet aan de afspraken had gehouden. Laatst ben ik – op aanraden van de debatleider – met hem in gesprek gegaan. Hij vertelde toen dat hij soms te laat kwam, omdat hij soms eerst een vriendin thuis afzette die anders alleen moest fietsen. Ik was toen eigenlijk alleen maar trots op hem! Sindsdien hebben we afgesproken dat hij een appje stuurt als hij weet dat hij te laat gaat komen en hebben we – in ieder geval om die reden – geen ruzie meer gehad.”*

Verdiepingsdebat 3 (bijeenkomst 7 van de volledige serie opvoeddebatten)
In verdiepingsdebat 3 ('Huiselijk Geluk' – in gesprek met professionals) wordt een eerste laagdrempelig contact gefaciliteerd met een lokale professional (zie ook 5.3 'aansluiten van professionals'). Welke professional er precies wordt uitgenodigd, hangt af van de behoeften van de groep. In veel gevallen wordt in afstemming met de groep een overzicht gemaakt van potentiële belangrijke/interessante professionals. Dit gebeurt op basis van verhalen en/of ervaringen die ouders gedeeld hebben gedurende de eerdere (basis-)debatten. Als er binnen een groep bijvoorbeeld sprake is van verslaving (van ouders of kinderen), financiële uitbuiting van ouders door kinderen of onbekwaamheid om bepaalde ontwikkelingsstoornissen zoals ADHD of autisme te herkennen en/of hiermee om te gaan - als belemmerende factor voor huiselijk geluk - kan hier op in worden gespeeld door een aan dit thema gerelateerde professional uit te nodigen. In het kader op p. 36 beschrijft een professional van MEE Amstel en Zaan hoe hij het aansluiten bij de opvoeddebatten rondom 'bijzonder gedrag' heeft ervaren. Wanneer er geen specifieke belemmerende factoren zijn geïnventariseerd tijdens het eerste verdiepingsdebat (zoals bijvoorbeeld verslaving of financiële uitbuiting), wordt Veilig Thuis uitgenodigd om met de vaders in gesprek te gaan.

Om ervoor te zorgen dat er voldoende tijd en ruimte is om elkaar te leren kennen en het vertrouwen op te bouwen, wordt er altijd voor gekozen om slechts één organisatie uit te nodigen. Zoals eerder beschreven, start de bijeenkomst in veel gevallen informeel op, zodat de vaders en professionals alvast kennis kunnen maken met elkaar. Vervolgens vertelt de professional kort over zijn/haar werkzaamheden en is er ruimte voor het beantwoorden van vragen. Tijdens het gesprek met Veilig Thuis stelt de professional de vaders o.a. de volgende vragen: Zijn zij bekend met de organisatie? Waar denken zij aan als ze de naam horen? Hebben de vaders zelf wel eens contact gehad met een dergelijke organisatie – of kennen zij iemand die in contact is gekomen? Wat zijn hun ervaringen? Er wordt ingegaan op vragen van de vaders. Vaak scheren zij de

raad voor de kindbescherming, de kindertelefoon, de politie en in dit geval Veilig Thuis, over één kam. Ze weten niet goed wat de verschillende rollen van deze instanties zijn. Daarnaast zijn de vaders benieuwd naar de scheidingslijn tussen een corrigerende tik geven en huiselijk geweld. Ook zijn zij bijvoorbeeld benieuwd wanneer een kind onder toezicht kan worden gesteld of uit huis wordt geplaatst, of hoe er precies wordt uitgezocht of een melding wel/niet terecht is. Van-horen-zeggen zijn er vaak situaties die zorgen oproepen bij de vaders. Denk bijvoorbeeld aan een casus waarbij de kinderen hun ouders chanteren door te dreigen met het bellen naar de kindertelefoon (zie ook hoofdstuk 6), of een casus waarbij de eigen kinderen werden ingezet als tolk voor de ouders. Waar nodig – en indien er ruimte voor is – kan de professional nog dieper ingaan op specifieke vormen van huiselijk geweld en de gevolgen daarvan (als uitbreiding op verdiepingsdebat 1).

Het is cruciaal dat de debatleider, waarmee de vaders de weken ervoor al een vertrouwensband hebben opgebouwd, aanwezig is tijdens de bijeenkomst met de professionals. Zijn aanwezigheid zorgt er niet alleen voor dat de vaders open staan voor het gesprek, maar kan er ook voor zorgen dat het gesprek tussen de vaders en de professionals goed blijft verlopen. Denk hierbij aan het vertalen van bepaalde informatie en/of vragen, maar ook aan het opvangen van eventuele frustratie ten aanzien van professionele hulpverleningsinstanties. De debatleider kan er tevens voor zorgen dat er contactgegevens worden uitgewisseld tussen de professional en de sleutelfiguur van de groep (of indien gewenst, rechtstreeks met de vaders zelf). Aan het eind van deze bijeenkomst worden er regelmatig vervolgspraken ingepland: soms maakt men één-op-één afspraken, soms wordt er afgesproken dat de professional nog een keer langskomt, maar soms wordt er ook een gezamenlijk vervolg aan de ontmoeting gegeven. Denk bij het laatste bijvoorbeeld aan het organiseren van een bijeenkomst waarbij de professional voorlichting geeft aan de kinderen van de vaders over het gebruik van lachgas (als vervolg op een bijeenkomst met de verslavingszorg).

Het aansluiten van professionals bij de opvoeddebatten vergt een zekere voorbereiding. Allereerst moeten de vaders worden voorbereid op de komst van de professional (gedurende de reeks opvoeddebatten worden zij als het ware klaargestoomd, zodat zij steeds meer open staan voor dit contact). Vervolgens moet er een professional worden uitgenodigd die aansluit bij de behoeftes van de vaders. Omdat de opvoeddebatten regelmatig plaatsvinden op afwijkende dagen en tijdstippen (veelal in het weekend en/of in de avonden – deze dagen/tijden sluiten beter aan bij de doelgroep: vaders), is het niet altijd even makkelijk om een professional te vinden die bereid en beschikbaar is. Naast de vaders, moet ook de professional worden voorbereid op de bijeenkomst. Wanneer er een nieuwe samenwerking wordt aangegaan met een (lokale) hulpverleningsinstantie, bespreekt Trias Pedagogica de verwachtingen en werkwijze van de opvoeddebatten met een vast contactpersoon binnen die organisatie. Hierbij benadrukt Trias Pedagogica altijd dat tijdens de opvoeddebatten een eerste contact wordt gefaciliteerd tussen de ouders en de professional. Het is vervolgens aan de professional/hulpverleningsinstantie zelf om dit contact verder te onderhouden. Wanneer men slechts eenmalig aansluit en daarna geen warm contact onderhoudt met de groep, leert de ervaring dat de drempel naar hulp zoeken opnieuw toeneemt. Wanneer bekend is welke professional namens die organisatie aanwezig zal zijn, vindt er afstemming plaats tussen de debatleider van de groep en de desbetreffende professional, zodat hij/zij op de hoogte is van de samenstelling van de groep en eventuele vragen die al aan bod zijn gekomen.

Over het algemeen geldt dat de laagdrempelige bijeenkomsten ervoor zorgen dat het wantrouwen wordt weggenomen, eventuele misverstanden worden rechtgezet en dat de drempel naar hulp zoeken wordt verlaagd.

In gesprek met MEE Amstel en Zaan over het herkennen van – en omgaan met – bijzonder gedrag

Ervaring in een vadergroep:

"Ik heb in samenwerking met Trias Pedagogica een aantal informatiebijeenkomsten mogen geven aan Arabische vaders over de betrokkenheid van vaders bij de opvoeding, het herkennen en omgaan met kinderen met bijzonder gedrag en waar je hulp kunt vragen als je signalen ziet.

Bij het voorstellen tijdens een reguliere bijeenkomst vertel ik meestal in het kort over mijn loopbaan en werkervaring op het gebied van de gehandicaptenzorg, de jeugdzorg en het onderwijs. Bij deze groepen begin ik juist vaak met vertellen dat ik zelf ook een jonge vader ben. Het is een persoonlijk begin van een leuke, informatieve en persoonlijke avond over vaderschap, opvoeding en interculturele pedagogiek.

Belangrijke punten zijn om de tijd te nemen om verbinding met de groep te maken, inhoudelijk en persoonlijk in te gaan op vragen en vooral verhalen, de groep zelf te laten deelnemen in het gesprek en met elkaar in gesprek te gaan. Waar je bij andere informatiebijeenkomsten de inhoud en het programma als een rode draad neemt, heb je bij deze bijeenkomsten meer tijd en ruimte nodig om daarvan af te stappen. En ik ben mij er bewust van dat ik niet moet (of kan) gaan vertellen "hoe het moet". Het is in die zin een kwetsbaar gespreksonderwerp voor alle betrokkenen."

Medewerker MEE Amstel en Zaan

4. Uitvoering

Materialen

De benodigde materialen voor de verdiepingsdebatten komen overeen met die van de basis opvoeddebatten:

- handleiding voor debatleiders;
- PowerPoint presentaties;
- certificaten;
- observatieformulieren.

Voor een uitgebreide beschrijving van deze materialen, zie Distelbrink et al. (2021a). Aanvullend wordt bij de verdiepingsreeks 'Huiselijk Geluk' gebruik gemaakt van het gelijknamige bordspel. Een uitgebreide beschrijving van het bordspel is te vinden in kader p. 29.

Locatie en type organisatie

De interventie 'Opvoeddebatten met Vaders met een Migratieachtergrond' kan in heel Nederland (en op verzoek ook internationaal) worden ingezet. Tot op heden (2021) wordt de interventie uitgevoerd in Amsterdam, Utrecht, Amersfoort, Den Haag, Groningen en omliggende kleinere gemeentes. Trias Pedagogica voert de opvoeddebatten uit op een locatie naar wens. De debatleiders komen naar de doelgroep toe, er wordt niet gewerkt op eigen vaste locaties. Enkele voorbeeldlocaties zijn: gebedshuizen (moskeeën, kerken, et cetera), buurthuizen en scholen.

Opleiding en competenties van de uitvoerders

De opvoeddebatten kunnen alleen worden uitgevoerd door professionals die door Trias Pedagogica zijn opgeleid tot debatleider. Zoals reeds beschreven, worden de opvoeddebatten idealiter begeleid door een debatleider die matcht met de vaders qua culturele achtergrond, taal en indien nodig is het een man.

De matching zorgt voor 'herkenbaarheid': de debatleider deelt met de deelnemers hun positie als (kind van een) migrant. Hij/zij weet uit eigen ervaring hoe het is om in de migratiecontext op te groeien/op te voeden en kan meepraten over culturele gebruiken en verschillen in opvoedstijlen.

Uit interne evaluaties blijkt dat dit door de ouders als zeer prettig wordt ervaren. Voor een uitgebreide beschrijving van de opleiding en competenties van de debatleiders, zie Distelbrink et al. (2021a).

Kwaliteitsbewaking

De inhoud en werkwijze van de opvoeddebatten wordt continu geëvalueerd en doorontwikkeld met behulp van de feedback van de doelgroep en de debatleiders. Voor een uitgebreide beschrijving van de kwaliteitsbewaking, zie Distelbrink et al. (2021a).

Randvoorwaarden

De randvoorwaarden voor de verdiepingsdebatten komen overeen met die van de basisdebatten:

- minimaal acht deelnemers (uitzonderingen daargelaten);
- een flexibele houding (bijvoorbeeld betreffende de locatie, dagen/tijden);
- informele sfeer (zie ook onder Aanpak beschreven 'laagdrempelig karakter').

Voor een uitgebreide beschrijving van de randvoorwaarden, zie Distelbrink et al. (2021a).

5. Onderbouwing

Probleembeschrijving en werkzame elementen

In veel gezinnen met wie Trias Pedagogica werkt gebruiken vaders met regelmaat autoritaire opvoedmethoden zoals (dreigen met) fysieke straf, en soms ook negeren of kleineren. Ook is er geregeld sprake van machtsuitoefening ten aanzien van partners (moeders); of op zijn minst geen voor de kinderen zichtbare positieve relatie tussen partners. Trias Pedagogica besteedt in de basisdebatten al veel aandacht aan positief opvoeden en een positieve partnerrelatie. Maar het onderwerp geweld in gezinnen kan in de basisdebatten onvoldoende worden uitgediept; daar zijn vervolgebatten voor nodig. Zo is de verdiepingsreeks 'Huiselijk Geluk' ontstaan. De doelen en thema's die erin aan de orde komen, en de wijze waarop ze worden behandeld, zijn in het voorgaande geschetst. In deze paragraaf onderbouwen we de debatten.

We beginnen met de probleemschets: wat is er uit onderzoek bekend over het vóórkomen van geweld en over de visie op het gebruik van geweld in gezinnen uit de doelgroep waar Trias Pedagogica zich op richt? En wat zijn gevolgen voor kinderen van het gebruik van geweld, ook voor hun eigen houding en gedrag als ouder in de toekomst? (5.1) Gegevens hierover onderbouwen waarom het belangrijk is debatten ter preventie van geweld bij deze groep uit te voeren.

Vervolgens gaan we in op factoren die bijdragen aan het ontstaan of voortduren van geweld, of juist kunnen helpen geweld te voorkómen of stoppen; en over wat er bekend is als werkzame factoren uit interventies gericht op preventie van geweld (5.2). We bezien hoe deze kennis terugkeert in de aanpak van Trias Pedagogica; bij de subdoelen en in werkzame elementen (5.3).

5.1 Probleemschets

Geweld in gezinnen

Geweld in afhankelijkheidsrelaties ofwel huiselijk geweld kan onder invloed van diverse factoren ontstaan. En diverse vormen aannemen. Trias Pedagogica richt zich op het voorkómen of verminderen van het gebruik van macht of geweld tussen gezinsleden. Het gaat vooral om het voorkómen of verminderen van (ernstig) geweld tegen kinderen (kindermishandeling: fysiek of mentaal geweld tegen kinderen, waaronder ook het getuige zijn van geweld tussen ouders). Daarnaast om het voorkomen van partnergeweld (fysiek of mentaal geweld gebruikt tussen partners) of geweld of chantage van (oudere) kinderen naar ouders. In het volgende bespreken we definities van huiselijk geweld en gaan we in op wat er in het algemeen bekend is over gevolgen voor kinderen. Daarna gaan we in op de prevalentie van (huiselijk) geweld en kindermishandeling.

Vormen van huiselijk geweld

Huiselijk geweld is lichamelijk, geestelijk of seksueel geweld of bedreiging daarmee door iemand uit de huiselijke kring; een familielid, een huisgenoot, de echtgenoot of voormalig echtgenoot of een mantelzorger (Wmo, 2015). De meest voorkomende vormen van geweld in de huiselijke kring zijn (ex-)partnergeweld en kindermishandeling (Akkermans et al., 2020; Wmo, 2015).

(Ex-)partnergeweld komt voor in twee vormen die verschillen in de mate waarin het geweld meer incidenteel dan wel structureel is: situationeel partnergeweld en intiem terrorisme (Johnson, 2008; Johnson, Leone, & Xu, 2014). Situationeel partnergeweld houdt in dat een ruzie eens of meermaals resulteert in geweld (Johnson, 2008), terwijl het bij intiem terrorisme gaat om controlerend geweld. De ene partner domineert de ander door fysiek en zeker ook psychisch geweld te gebruiken, de partner sociaal te isoleren (van vrienden, familie, hulpvaardige professionals) en financieel te depriveren (Steketee, Dijkstra & Lünemann, 2017). Seksueel geweld komt bij deze vorm van part-

nergeweld ook vaak voor. Akkermans et al. (2020) voerden een onderzoek uit naar meer specifieke vormen van huiselijk geweld. Uit dat onderzoek bleek dat verbale agressie veruit de meest voorkomende vorm van huiselijk geweld tegen partners is. Andere vormen zijn dwingende controle, fysiek geweld en stalking door een ex-partner (Akkermans et al., 2020).

Kindermishandeling kent eveneens verschillende uitingsvormen. Zo wordt een onderscheid gemaakt tussen actieve mishandeling en passieve mishandeling (Assink et al., 2016). Bij actieve mishandeling gaat het om fysieke mishandeling, emotionele mishandeling en seksueel misbruik. Fysieke of emotionele verwaarlozing maar ook getuige zijn van geweld tussen ouders zijn vormen van passieve mishandeling. Partnergeweld en kindermishandeling gaan vaak samen; bij 56% van de gezinnen die zijn aangemeld bij Veilig Thuis vindt zowel kindermishandeling als partnergeweld plaats (Augeo Foundation & Verwey-Jonker Instituut, 2018). Uit onderzoek is bekend dat zowel daders als slachtoffers van partnergeweld veel vaker dan anderen ook geweld gebruiken tegen kinderen (bijv. Pels, Lünemann & Steketee, 2011).

Andere vormen van huiselijk geweld dan hier besproken zijn: eengerelateerd geweld, oudergeweld (van kind naar ouder), waaronder financiële uitbuiting, en geweld tussen broers en zussen (Ten Boom & Wittebrood, 2019; Vink et al., 2014; Wmo, 2015). Eengerelateerd geweld is een vorm van huiselijk geweld dat als motief heeft om de eer van de familie te zuiveren en vooral voorkomt binnen Marokkaans-Nederlandse, Turks/Turks-Koerdisch- en Hindoestaans-Nederlandse gemeenschappen (Nanhoe, Lünemann & Pels, 2013). Verschillende vormen van dwang en geweld worden uitgeoefend om de eer te bewaken en te beschermen. De familie en bredere gemeenschap speelt bij deze vorm van geweld een belangrijke rol (Ferwerda & Leiden, 2005; Janssen, 2006; Lünemann & Pels, 2013).

Gevolgen van huiselijk geweld voor kinderen en de opvoeding

Het opgroeien in een gezin met agressie en geweld heeft gevolgen voor de emotionele en mentale ontwikkeling van kinderen. Het maakt kinderen kwetsbaarder op allerlei terreinen (Holt, Buckley & Whelan, 2008). Onder andere vergroot het de kans om zelf later geweld te plegen tegen partner en/of kinderen, maar het kan ook bijdragen aan herhaling van slachtofferschap (ibid.). Slachtofferschap van kindermishandeling in het gezin kan ook op de korte termijn bijdragen aan het plegen van geweld in datzelfde gezin, bijvoorbeeld tegen broertjes/zusjes of ouders. Ook voor ouders die zelf stress ervaren door huiselijk geweld kan gepaste aandacht voor hun kinderen moeilijk op te brengen zijn en dit kan bijdragen aan fysiek of verbaal geweld en/of verwaarlozing (Ten Boom & Wittebrood, 2019). Daarnaast kan sprake zijn van afreageren op de kinderen en van te grote toegeeflijkheid, uit onmacht of als inzet in een machtsstrijd met de partner (Pels et al., 2011).

Uit onderzoek komt naar voren dat 29% van de kinderen die kindermishandeling (inclusief het getuige zijn van partnergeweld) meemaakte een klinisch trauma heeft; 12% een subklinisch trauma. Veel kinderen die getuige zijn geweest van partnergeweld reageren emotioneel aanzienlijk meer op conflicten tussen ouders dan kinderen die dit niet hebben meegemaakt (Augeo Foundation & Verwey-Jonker Instituut 2018). Ook ervaart het kind een onveilige thuisomgeving; hij of zij heeft het gevoel altijd op zijn of haar hoede te moeten zijn (Campbell et al., 2012). Chronische stress kan dan een gevolg zijn (Augeo Foundation & Verwey-Jonker Instituut 2018). Dit kan een impact hebben op de schoolprestaties en sociale contacten van het kind, maar kan ook leiden tot ernstige fysieke of psychische klachten (Augeo Foundation & Verwey-Jonker Instituut 2018; Horeweg, 2017).

Prevalentie van huiselijk geweld en kindermishandeling

Onderzoek laat zien dat in 2017 naar schatting tussen de 90.000 en 270.000 kinderen van 0 tot 18 jaar slachtoffer waren van kin-

dermishandeling. Dat is ongeveer 3% van alle kinderen in Nederland (Alink et al., 2018). Emotionele verwaarlozing wordt verreweg het meest gerapporteerd; gevolgd door fysieke verwaarlozing. Daarna komen op afstand emotionele mishandeling, fysieke mishandeling en andere vormen van mishandeling (ibid.). Onderzoek van Augeo en het Verwey-Jonker Instituut (2018) maakt duidelijk dat in 83% van de gezinnen die zijn aangemeld bij Veilig Thuis vanwege kindermishandeling of partnergeweld, kinderen getuige waren van partnergeweld.

Een studie van Alink et al. (2018) laat zien dat kinderen met een migratieachtergrond een groter risico lopen slachtoffer te worden van kindermishandeling dan kinderen zonder migratie-achtergrond. Dit risico is bij kinderen behorend tot de eerste generatie ruim 3 keer groter (6,1% vs 1,8% bij kinderen zonder migratie-achtergrond); bij de tweede generatie bijna twee keer zo hoog (3,4%). Het grotere risico heeft onder meer te maken met omstandigheden en kenmerken van ouders. Armoede, stress samenhangend met de migratie- en lagere sociale status (bijvoorbeeld door het meemaken van racisme of discriminatie), het verlies van steun van de achterblijvende familie en een lage opleiding zijn allemaal kenmerken die de kans op geweld in gezinnen vergroten, ook binnen de populatie kinderen met een migratieachtergrond (Alink et al., 2018; Pels et al., 2011).

Van de volwassenen gaven 1.2 miljoen personen in 2020 aan het afgelopen jaar slachtoffer geweest van partnergeweld, dat is 8% van de bevolking (Akkermans et al., 2020). Er zijn geen cijfers over partnergeweld die onderscheid maken naar personen met of zonder migratieachtergrond; wel is bekend dat partnergeweld bij diverse uiteenlopende groepen voorkomt (Pels et al., 2011).

Fysieke en autoritaire machtsmiddelen als vormen van geweld

In veel gezinnen waarmee Trias Pedagogica werkt is niet zozeer sprake van een dusdanige uitoefening van geweld dat er gesproken kan worden van

kindermishandeling of partnergeweld. Wel zijn er veel gezinnen waar geweld ten aanzien van kinderen onderdeel uitmaakt van het handelingsrepertoire van ouders. Uit onderzoek in gezinnen is bekend dat vaders en moeders van niet-westerse herkomst naar verhouding vaker gebruik maken van fysieke straf of andere autoritaire disciplineringsmethoden dan ouders zonder migratieachtergrond (Bucx & de Roos, 2015)³. Het gebruik van dergelijke vormen van disciplineren, het meest te zien onder de eerste generatie, komt vaak voort uit traditie. Bijvoorbeeld voor veel Marokkaans- en Turks-Nederlandse ouders is een corrigerende tik toegestaan als het in verhouding staat tot de ongehoorzaamheid van het kind (Yerden, 2008). Maar deels speelt onwetendheid ook een rol. Ouders weten vaak niet goed hoe hun kinderen op andere manieren in het gareel te houden; en zijn ook onvoldoende bekend met gevolgen van bijvoorbeeld het gebruik van fysieke straf of bijvoorbeeld kleineren voor kinderen. Of de lastigheid die het voor hun kinderen kan opleveren als zij thuis worden opgevoed met de verwachting van onvoorwaardelijke gehoorzaamheid, maar in de omgeving assertiviteit en een eigen mening van hen worden verwacht (Pels, Distelbrink & Postma, 2009).

Reflectie op inzet van machtsmiddelen versus huiselijk geweld

Hoewel geen enkele vorm van fysieke straf in de Nederlandse wet is toegestaan, kan het gebruik ervan niet direct worden gezien als kindermishandeling. Volgens Steketee et al. (2017) is het onderscheid tussen kindermishandeling en disciplineren niet scherp af te bakenen en is eerder sprake van een glijdende schaal. Het gebruik van fysieke straf en mentale dreiging kan wel een risico vormen voor kindermishandeling; en op zichzelf kunnen kinderen er schade of nadelen van ondervinden. Of dit het geval is, hangt af van de mate

[3] Het is overigens maar een klein percentage dat zelf rapporteert fysiek geweld te gebruiken in landelijk onderzoek. Ouders van niet-westerse herkomst 5-10% (afhankelijk van welke etnische herkomst) tegenover 2% van autochtone ouders (Bucx & De Roos, 2015). De eigen ervaring van Trias Pedagogica is dat dit veel meer wijdverbreid is; het is waarschijnlijk dat ouders het gebruik van fysiek geweld verzwijgen in onderzoeken omdat zij weten dat het in Nederland is verboden (Distelbrink et al., 2015).

waarin deze machtsmiddelen worden toegepast en van de pedagogische gezinscontext. In veel gezinnen wordt uit onmacht incidenteel wel eens een tik uitgedeeld. Een belangrijke vraag is of ouders alternatieven zien, het gesprek erover aangaan met het kind als het gebeurt, of zich bewust zijn van gevolgen. Trias Pedagogica werkt veel met gezinnen waar ouders weinig alternatieven zien voor dreigen of het toepassen van fysieke straf; en het gebruik van fysieke straf impliciet goedkeuren. Als fysieke straf of mentaal geweld vaker dan incidenteel wordt toegepast en wordt vergeoeilijkt of niet bespreekbaar is, kunnen kinderen meer schade oplopen. Ook als sprake is van verwaarlozing of het getuige zijn van fysiek en mentaal geweld tussen ouders (Pels et al., 2011). Trias Pedagogica treft vaak gezinnen waar enige vorm van geweld tegen kinderen wordt gebruikt, maar waar de situatie nog niet zo ver is dat er een melding bij Veilig Thuis zou moeten worden gedaan of dat echt kan worden gesproken van (ernstige) kindermishandeling.

De opvoeddebatten richten zich vooral op het voorkomen of verminderen van het vanzelfsprekend gebruiken van geweld; via kennisoverdracht, bewustwording over gevolgen en over het belang van een positief gezinsklimaat en gelijkwaardige in plaats van hiërarchische gezinsrelaties. Vaders leren een andere houding aan en vaak vindt ook een gedragsverandering plaats (zie ook hoofdstuk 6; onderzoeken Trias Pedagogica).

5.2 Oorzaken van geweld, beschermende factoren en interventies

Oorzaken van geweld

Uit onderzoek komt naar voren dat huiselijk geweld vaak ontstaat als gevolg van een complex van factoren. Oorzaken van geweld en kindermishandeling kunnen allereerst situationele factoren zijn, zoals werkloosheid van de ouders, armoede, de samenstelling van het gezin en scheiding van de ouders (Alink et al., 2018). Deze factoren leiden in veel gevallen tot een verhoogde mate van stress bij de ouders en dragen zo bij aan een verhoogd risico op geweld in het

gezin (Ten Boom en Wittebrood, 2019). Een tweede type factoren zijn factoren bij ouders of kinderen. Problemen bij ouders, zoals verslaving, depressie of vergoelijking van geweld, spelen mee bij het ontstaan van geweld (Assink et al., 2016; Pels et al., 2011). In veel gevallen is sprake van intergenerationele overdracht van geweld; bijvoorbeeld wanneer ouders in hun kinderjaren zelf slachtoffer zijn geweest van kindermishandeling, of het gebruik van geweld tegen kinderen een gewoonte is (Assink et al., 2016; Augeo Foundation & Verwey-Jonker Instituut, 2018). Probleemgedragingen bij kinderen zijn een derde factor die kan meespelen bij het ontstaan van geweld (ibid.). Het gebruik van geweld hangt vaak samen met onmacht, ontbrekende opvoedvaardigheden of competenties bij ouders (Ten Brood & Witteboom, 2019). Opvattingen in de gemeenschap, bijvoorbeeld over het gebruik van macht of gebruik geweld jegens partners en kinderen, of afwezigheid van hulpbronnen in de omgeving kunnen tot slot ook het gebruik, ontstaan of voortduren van geweld beïnvloeden (ibid.).

Specifiek voor partnergeweld spelen ook factoren in de partnerrelatie een rol; een ongelijke machtsverhouding, jaloezie of relationele problemen verhogen het risico op geweld (Smith Slep & O'Leary, 2005; Stith et al., 2004). Bijvoorbeeld de sterke hiërarchie tussen man en vrouw gecombineerd met emancipatie ontwikkelingen bij vrouwen binnen de Marokkaanse en Turkse gemeenschappen vergroten het risico op geweld (Lünnemann & Pels, 2013). In deze (en andere migranten)gezinnen is gemiddeld ook meer opeenstapeling van risicofactoren te zien, zoals armoede, werkloosheid, sociale uitsluiting en afstand tot de samenleving (Steketee & Pels, 2019). Daarbij komt dat ook de afstand tot preventieve en zorgvoorzieningen voor deze gezinnen vaak groter is dan geldt voor gezinnen van Nederlandse origine (Adriaanse, 2015; Verhulp et al., 2013). Door al deze factoren neemt de kans op geweld in het gezin toe, mede doordat er minder beschermende factoren aanwezig zijn (zie hierna).

Beschermende factoren kindermishandeling en partnergeweld

Beschermende factoren voor het voorkomen van kindermishandeling en partnergeweld zijn onder andere een steunend, informeel netwerk (Counts et al., 2010; Pels et al., 2011); toegang tot passende hulpverlening (Steketee & Pels, 2019); kennis over opvoeding en ontwikkeling (Counts et al., 2010); een harmonieuze relatie met een ondersteunende partner (MacKenzie et al. 2011); bewustzijn van eigen jeugdervaringen en de invloed daarvan op het eigen handelen als opvoeder; bewustwording van de invloed van geweld op de opvoeding (Distelbrink, Pels & Nanhoe, 2013); veilige hechting en de bereidheid om hulp te accepteren (Rohan et al., 2009). Voor mannen specifiek zijn dit aanvullend: empathische zorgkwaliteiten, acceptatie van meer egalitaire verhoudingen met vrouw en kinderen en betrokkenheid bij zorg en opvoeding (Pels & de Gruijter, 2006). Pels et al. (2011) benadrukken het belang van de eigen kracht van vrouwen. Emancipatie van vrouwen is belangrijk omdat zelfvertrouwen en een positief zelfbeeld de kans op slachtofferschap verkleinen. Maatschappelijke participatie kan bijdragen aan weerbaarheid en autonomie van vrouwen (ibid.) Voor kinderen is het praten over geweld een belangrijke beschermende factor voor het omgaan ermee. Uit onderzoek is bekend dat dit weinig gebeurt in gezinnen met een migratie-achtergrond waar geweld speelt of heeft gespeeld (Pels et al., ibid).

Preventieve interventies: wat werkt?

Trias Pedagogica werkt aan primaire en secundaire preventie door middel van het versterken van bewustwording van en kennis over de gevolgen van geweld, houdingsverandering en opvoedvaardigheden en het versterken van een positief gezinsklimaat. Veel andere interventies richten zich op het stoppen van (ernstig) geweld (bijv. Pels et al., 2011; Steketee et al., 2016). Er zijn nauwelijks interventies ter voorkoming van geweld in gezinnen in Nederland die zich richten op vaders (Steketee et al., 2016). In onderzoek van Chen & Chan (2016) naar preventieve oudertrainingen ter voorkoming van kindermishandeling wordt gesteld: mogelijk is wel een andere aanpak nodig bij vaders en is

de kennis over werkzame elementen uit andere interventies niet zonder meer toepasbaar op vaders (zie ook Pels, Ketner & Naber, 2012). Uit een overzicht over werkzame elementen komt wel naar voren dat het in het algemeen belangrijk is aandacht te besteden aan intergenerationele overdracht; het gesprek te voeren over de jeugd van de ouders (Steketee et al., 2016). Dit kan een ingang zijn om te spreken over vergoelijken van geweld; een belangrijke factor die bijdraagt aan het gebruik van geweld tegen kinderen. Psycho-educatie over de gevolgen van geweld is belangrijk zodat ouders zich bewust worden van de invloed van geweld op de opvoeding (zie ook Distelbrink et al., 2013). Daarbij kan het inzetten van ervaringsdeskundigen belangrijk zijn.

Algemene opvoedprogramma's die zich richten op positief opvoeden, of die opvoedvaardigheden van ouders versterken, kunnen ook worden ingezet om geweld te verminderen of voorkómen. Van dit type programma's is onder andere bekend dat oefenen en werken met verschillende werkvormen, waaronder rollenspellen, helpt. Het is belangrijk dat deze verschillende werkvormen niet alleen kennis en bewustwording vergroten maar ook focussen op een verandering in houding en het aanleren van vaardigheden (Steketee et al., 2016; Van der Put, Boekhout van Solingen & Gubbels, 2017). En dat de programma's een bepaalde intensiteit en duur moeten hebben (ibid.).

Bij partnergeweld is het belangrijk dat er aandacht wordt besteed aan de rolverdeling en machtsverhouding tussen de man en de vrouw (Steketee et al., 2016). Omdat de vrouw het vaakst slachtoffer is, wordt het belang van de het versterken van de eigen kracht van de vrouw genoemd als aandachtspunt bij de aanpak van partnergeweld (Distelbrink et al., 2013). Focussen op emancipatie van de man, zonen en dochters is ook van groot belang (Steketee et al., 2016). Daarnaast is een positieve boodschap, gericht op gezonde normen en gedragingen, een belangrijk onderdeel, evenals het betrekken van informele steunbronnen (Distelbrink et al., 2013; Steketee et al., 2016).

5.3 Onderbouwing subdoelen en werkzame elementen

Zoals eerder toegelicht (Hoofdstuk 2) richt Trias Pedagogica zich in de verdiepingsdebatten 'Huiselijk Geluk' op de volgende subdoelen:

Bewustwording over:

- de aard en verschijningsvormen van huiselijk geweld;
- de gevolgen van het meemaken van huiselijk geweld voor kinderen;
- het belang van alternatieve vormen van straf en van beloning;
- aspecten die huiselijk geluk bevorderen (bijv. goede communicatie, voldoende tijd & aandacht voor het gezin, een gevoel van bekwaamheid);
- het belang van een positief gezinsklimaat en hoe dit te bereiken.

Kennisoverdracht over:

- elementen die huiselijk geluk bevorderen vs. belemmeren;
- de verschillende aard en vormen van huiselijk geweld en de gevolgen daarvan;
- alternatieve vormen van straffen van kinderen en de toepassing en het effect daarvan;
- belonen en het toepassen en effect ervan;
- het belang van op een positieve manier praten met kinderen, en hoe dat te doen;
- het belang van op een positieve manier praten met de partner, en hoe dat te doen.

Ontwikkelen van een andere houding als opvoeder: meer of op een andere manier betrokken willen raken bij hun kinderen, gebruik willen maken van passende vormen van straffen, op een positieve wijze willen communiceren met hun kinderen en hun partner, en meer tijd willen doorbrengen met het hele gezin.

Ontwikkeling van nieuw gedrag en vaardigheden betreffende:

- anders (meer positief) met de kinderen en de partner te communiceren;
- kinderen te belonen en op gepaste wijze te straffen;
- met professionals in gesprek te gaan over de opvoeding en taboegevoelige onderwerpen zoals huiselijk geweld.

Versterken van informele onderlinge opvoedsteun**Het verlagen van de drempel naar formele instanties en professionals**

Trias Pedagogica legt de basis voor verschillende subdoelen al in de basisdebatten; in de basisdebatten wordt al gesproken over de eigen jeugd van de vaders, en over wat voor vader je wilt zijn; en over de relatie met de partner, het belang van aandacht voor elkaar en van overleg met elkaar. In de verdiepende debatten wordt explicieter aandacht besteed aan psycho-educatie om kennis en bewustwording over huiselijk geweld en een andere houding te ontwikkelen (zowel in debat 1 als in debat 3, in gesprek met Veilig Thuis). In debat 3 wordt ook geoefend met de vaardigheden om met professionals in gesprek te gaan.

Er wordt daarnaast via het bordspel (debat 2) gewerkt aan bewustwording van en kennis over alternatieven voor fysiek geweld of gebruik van macht t.o.v. de partner en het ontwikkelen van een andere houding daarbij. Vaders gaan in gesprek met elkaar over andere manieren die toe zijn te passen in concrete situaties, zoals het stellen van regels en grenzen via autoritatieve controle. Ook bij oudere kinderen is dat van belang; bijvoorbeeld bij volwassen kinderen die nog thuis wonen en over hun ouders dreigen heen te lopen of totaal niet aanspreekbaar zijn op bijvoorbeeld een bijdrage leveren aan kosten. Het bordspel wordt ook gebruikt voor bewustwording over hoe een positief gezinsklimaat te creëren. Door meer tijd door te brengen met het gezin en een positieve relatie met partner en kinderen na te streven.

Inhoudelijke aansluiting

Trias Pedagogica werkt dus aan verschillende elementen die in de probleemschets zijn genoemd als van belang (beschermende factoren): het creëren van een steunend, informeel netwerk (door de debatten zelf al), het vergroten van de bereidheid om hulp te accepteren, het aanreiken van kennis over opvoeding en ontwikkeling, het werken aan een (meer) harmonieuze relatie met de partner; het ontwikkelen van bewustzijn van eigen jeugdervaringen en de invloed daarvan op het eigen handelen als opvoeder; en van bewustwording van de invloed van geweld op de opvoeding. Ook werkt Trias Pedagogica aan het ontwikkelen van empathische zorgkwaliteiten bij vaders, hun acceptatie van meer egalitaire verhoudingen met vrouw en kinderen en betrokkenheid bij zorg en opvoeding. Tot slot komt het praten met kinderen, over ruzies bijvoorbeeld, aan de orde in de verschillende debatten. Een risicofactor die in de debatten veel aandacht krijgt, is de vergoelijkking van het gebruik van fysieke machtsmiddelen die vaak in de jeugd al is meegekregen.

Ook gaat aandacht uit naar normen, die vaak hun wortels hebben in de jeugd van vaders, die een afstandelijke rol van de vader of machtsongelijkheid tussen man en vrouw kunnen impliceren. Daarnaast wordt gewerkt aan opvoedcompetenties; het ontbreken daarvan vormt een risicofactor. Waar nodig wordt bij de debatten aandacht besteed aan risicofactoren als verslaving of schulden. De professional die aansluit bij het laatste debat kan specifiek hierover vertellen als nodig.

Aansluiting in werkzame elementen

In de verdiepingsdebatten staan werkzame elementen centraal die ook in de basisdebatten gelden en daar onderbouwd zijn.

- Outreachende werkwijze;
- laagdrempeligheid;
- rustige opbouw;
- aansluiten bij de migratiecontext;

- het leren van elkaar;
- de positieve benadering;
- het gebruik van diverse werkvormen.

Dit betreft veel elementen die in het algemeen van belang zijn bij de ondersteuning van ouders met een migratieachtergrond, die relatief weinig gewend zijn te reflecteren op de opvoeding en wantrouwen hebben ontwikkeld ten aanzien van professionals. De details kunnen worden nagezien in de module over de basisdebatten (Distelbrink et al., 2021a).

Hiervoor is toegelicht dat in de verdiepingsdebatten wordt gewerkt aan bewustwording, kennis, houding en gedragsverandering die zijn gerelateerd aan beschermende factoren. De combinatie van de basis- en de verdiepingsdebatten past ook bij een aantal in de literatuur genoemde belangrijke werkzame elementen bij preventie van huiselijk geweld:

- aandacht voor intergenerationele overdracht; het gesprek te voeren over de jeugd van de ouders als ingang naar het gesprek over vergoelijken van geweld (basis hiervoor in de basisdebatten);- psycho-educatie met als doel het vergroten van bewustwording en kennis over de gevolgen van geweld (verdiepingsdebatten);
- versterken van positief opvoeden en opvoedvaardigheden (basis en verdiepingsdebatten);
- werken met verschillende werkvormen; ook gericht op verandering van houding en gedrag (verdiepingsdebatten);
- voldoende intensiteit en duur (modulaire opbouw; basis- en verdiepingsdebatten);
- (specifiek bij partnergeweld) aandacht voor de rolverdeling en machtsverhouding tussen de man en de vrouw en emancipatie van alle gezinsleden (basis en verdiepingsdebatten);

- werken vanuit een positieve boodschap, gericht op gezonde normen en gedragingen (basis en verdiepingsdebatten);
- het betrekken van informele steunbronnen (idem).

Onderbouwing specifieke elementen

Enkele elementen die specifiek zijn voor de verdiepingsdebatten 'Huiselijk Geluk' lichten we hier uit om nader te onderbouwen. Dat betreft:

- positieve benadering en de naamgeving van de verdiepingsdebatten;
- het bordspel en de geïllustreerde casussen die bij de verdiepingsdebatten huiselijk geluk worden gebruikt;
- de expliciete link die in de verdiepingsdebatten wordt gelegd met professionals;
- de modulaire opbouw en aandacht voor borging van de resultaten.

Positieve benadering en naamgeving van de debatten

In de verdiepende debatreksen van Trias Pedagogica wordt gekozen voor positieve titels/benamingen van thema's. Het is een bewuste keuze om de debatreks ter preventie van huiselijk geweld onder de naam 'Huiselijk Geluk' aan ouders aan te bieden. Een positieve benadering spreekt ouders meer aan dan een problematiserende. De keuze is vooral gebaseerd op ervaringen van Trias Pedagogica zelf (zie ook hoofdstuk 6), en past binnen de positieve benadering die in de basisdebatten al is onderbouwd. De ervaring is voorts dat om geweld bespreekbaar te maken juist moet worden aangesloten bij wat vaders kunnen doen om huiselijk geluk te bevorderen. In de debatten ligt de nadruk op een positief gezinsklimaat en de eigen bijdrage daaraan van deelnemers en hun gezinsleden. Dit sluit aan bij een positieve bekrachtigende benadering die ook in de literatuur als werkzame factor naar voren komt (Steketee et al., 2016). Geweld komt in de debatten ter sprake als een factor die huiselijk geluk kan belemmeren.

Bordspel 'Huiselijk Geluk' en geïllustreerde casussen

In de basismodule Opvoeddebatten (Distelbrink et al., 2021a) werd het kaartspel 'De Opvoedquiz' al uitgebreid beschreven. Trias Pedagogica maakt vaak gebruik van spelvormen en competitieve elementen; dit blijkt bij de vaders goed aan te slaan (zie ook eigen onderzoeken Trias Pedagogica, hoofdstuk 6) en beter te werken dan bijvoorbeeld rollenspelen, waar eerder ook wel mee is geëxperimenteerd (Distelbrink et al., 2015). Daar waar deelnemers niet of in beperkte mate gewend zijn op de opvoeding te reflecteren, is het gebruiken van spelvormen een krachtig middel om zo'n uitwisseling te stimuleren. Bij de debatreeks 'Huiselijk Geluk' wordt gewerkt met een bordspel en geïllustreerde casussen. Uit de literatuur komt het combineren van diverse methoden zoals oefenen, spelvormen en informatieoverdracht als een werkzaam element van opvoedondersteuning naar voren (Ince, 2011).

Hoe het bordspel is ontwikkeld is toegelicht in hoofdstuk 6. Bij het bordspel wordt over concrete situaties het gesprek gevoerd en over wat waarom beter of minder goed is om te doen. Met poppetjes worden feitelijk stappen achteruit of vooruit gezet naar huiselijk geluk. Dat maakt het heel concreet. Deze methode sluit aan bij binnen de GGZ behaalde resultaten, specifiek bij cliënten met een migratieachtergrond, met behulp van visuele elementen, zoals bijvoorbeeld gekleurde blokken (Yucel methode) of poppetjes, om inzicht in en spreken over emoties te bespoedigen. Deze methoden en wat er bekend is over hun werkzaamheid staan beschreven in de achtergronddocumenten bij de generieke module Diversiteit in de GGZ⁴.

Aansluiten van professionals

In hoofdstuk 3 is beschreven dat in het derde verdiepingsdebat expliciet de link wordt gelegd met professionals; dit omdat er in de doelgroep veel wantrouwen en misverstanden zijn ten aanzien van professionals/hulpverleningsinstanties,

[4] Deze is op de website van GGZ standaard Diversiteit te raadplegen op: 9. Achtergronddocumenten - Diversiteit | GGZ Standaarden

waardoor veel ouders geen hulp durven of willen zoeken. De professionals sluiten pas aan het eind van de verdiepingsdebatten aan, als ouders onderling vertrouwd zijn en sterker toegerust zijn in wat ze hen moeten of kunnen vragen om hen beter te leren kennen. De drempel wordt verder verlaagd doordat de bijeenkomst begint met een informele kennismaking, en doordat de debatleider, die intussen een vertrouwenspositie heeft, het proces begeleidt en een verbindende rol speelt. Daarbij worden ook de professionals op de ontmoeting en wat ze daar kunnen verwachten voorbereid.

Uit de literatuur over het dichten van de kloof tussen vraag en aanbod komt naar voren dat voldoende tijd en aandacht moet worden besteed aan het 'verbinden aan' en motiveren voor aanbod (Breuk, Khatib & Jongman, 2007; 'engagement work' zie Santisteban et al., 2006). Daarbij is het zaak ouders te ondersteunen die nog onvoldoende hun vragen kunnen verwoorden en te helpen hun weg te vinden in de wirwar van hulpverleningsinstanties in Nederland (De Gruijter, Tan, & Pels, 2009). Ook wordt het belang benadrukt van outreachend en vindplaatsgericht werken en samenwerken met sleutelpersonen of organisaties met wortels in de migrantengemeenschap van de kant van professionals (bv. Movisie, 2017). Zij kunnen daartoe bijvoorbeeld aansluiten bij bijeenkomsten in migrantengemeenschappen zelf. Cruciaal bij dergelijke samenwerking is ruimte voor het gesprek vooraf over visie op en verwachtingen over de samenwerking (Ponzoni & Distelbrink, 2014). Een belangrijke functie bij de ontmoeting tussen professionals en ouders in zulke bijeenkomsten is die van bruggenbouwer: een intermediair zoals de debatleider, die zelf een migratieachtergrond heeft, het vertrouwen heeft en de taal beheerst van beide partijen en zo vraag en aanbod bij elkaar kan brengen (Distelbrink et al., 2012a).

Borging van veranderingen/modulaire opbouw

In het voorgaande is al aangegeven dat de debatten gebruik maken van een stapsgewijze opbouw waarbij nieuw aan te leren vaardigheden via kennis en bewustzijn en vervolgens verdieping op nieuwe onderwerpen plaatsvindt. Trias

Pedagogica probeert met haar aanpak veranderingen te bestendigen door een verlengd aanbod (na de terugkomdag) bij groepen waar wenselijk en mogelijk; warme overdracht naar hulp als er vragen ontstaan; en door te proberen het onderlinge gesprek tussen vaders in stand te houden na afloop van de debatten. Het belang hiervan sluit aan bij de constatering dat vaders die de doelgroep vormen zich relatief weinig bewust zijn van hun vaderrol en weinig gereflecteerd hebben op opvoedvaardigheden als zij starten met de debatten. Dit onderbouwt het belang van aandacht voor borging van veranderingen na de basis- en verdiepingsreeks (zie verder Distelbrink et al., 2021a). In literatuur over effectieve preventie is het belang terug te vinden van 'sufficient dosage', een voldoende intensiteit van een aanbod (o.a. aantal en duur sessies, duur van het totale programma) om effect te kunnen sorteren (Nation et al., 2003). Trias Pedagogica zorgt met de vervolg activiteiten voor 'follow-up', vaak nodig om de duurzaamheid van de veranderingen te vergroten (ibid.).

6 Onderzoek m.b.t. de opvoeddebatten

In 2012 won Trias Pedagogica de Innovatieprijs aanpak kindermishandeling voor haar methodiek 'opvoeddebatten met Marokkaanse vaders' (Distelbrink et al., 2012b), die werd uitgereikt door Stichting Kinderpostzegels Nederland en Stichting Voorkomen van Kindermishandeling (Stade Advies, 2012). De opvoeddebatten bestonden destijds nog uit vijf à zes bijeenkomsten waarin diverse onderwerpen werden behandeld (opvoeden en vaderschap, participatie en opvoeden in twee culturen, afstemmen tussen partners in de opvoeding en externe hulp). De eerste bijeenkomst uitgezonderd, verliepen deze bijeenkomsten nog niet volgens een vast stramien. Een belangrijk onderwerp dat hierbij aan bod kwam is het gebruik van lijfstraffen en geschikte alternatieven. Op basis van de praktijkervaring van Trias Pedagogica bleek namelijk dat de grote meerderheid van de doelgroep van de opvoeddebatten, met name vaders, lijfstraffen (lichamelijke mishandeling) zien als het enige middel om kinderen goed en adequaat op te voeden. De aanpak van ouders, scholen en politie in Nederland wordt gezien als 'soft'. Volgens de jury leverden de opvoeddebatten een waardevolle bijdrage aan de bestrijding van kindermishandeling en richtten ze zich op een moeilijk bereikbare risicogroep waar fysiek ingrijpen als geëigend opvoedmiddel wordt gezien.

In de jaren die volgden heeft Trias Pedagogica de opvoeddebatten steeds verder ontwikkeld (Distelbrink et al., 2015; Distelbrink et al., 2021a; Distelbrink et al., 2021b). Hierbij is rekening gehouden met de aanbevelingen die destijds door de jury van de Innovatieprijs aanpak kindermishandeling zijn gedaan (Stade Advies, 2012), maar ook met de opgedane ervaringen tijdens de uitvoering van de opvoeddebatten en de interne evaluaties met de deelnemers. Dit heeft uiteindelijk geresulteerd in de modulaire opbouw van acht bijeenkomsten (vier basisdebatten, drie verdiepingsdebatten, één terugkomdag) en de ontwikkeling van diverse verdiepingstrajecten rondom taboegevoelige thema's (o.a. 'Huiselijk Geluk', 'Gevoelens & Intimiteit' en 'Op het Rechte Pad'). De vier

basisdebatten lopen tegenwoordig volgens een vast stramien (zie ook Distelbrink et al., 2021a) en het onderwerp belonen en straffen is ondergebracht onder de verdiepingsdebatten rondom 'Huiselijk Geluk'.

Ontwikkeling verdiepingsdebatten rondom 'Huiselijk Geluk' (Ekkelboom & Mehrnaz, 2018a)⁵

Lauren Ekkelboom & Abdellah Mehrnaz, *Trias Pedagogica*, 2018
Kwalitatief onderzoek – literatuuronderzoek met vier focusgroepen

Bij de ontwikkeling van de opvoeddebatten rondom 'Huiselijk Geluk' is literatuuronderzoek gecombineerd met vier focusgroepen (twee groepen vaders (35) en twee groepen moeders (26)), waarvan een deel al eerder had deelgenomen aan de basis opvoeddebatten. Voor een beschrijving van het beschikbare literatuuronderzoek, verwijzen we u naar hoofdstuk 6. Een belangrijk element dat tijdens de focusgroepen naar voren kwam is de positieve benadering. Deze positieve benadering is terug te zien in de benaming van het verdiepingstraject, maar ook in de invulling van de verschillende bijeenkomsten. Wat betreft de benaming had de term 'huiselijk geweld' voor de ouders een negatieve lading. Ze zouden niet snel naar een bijeenkomst gaan waar dit onderwerp op de agenda staat. Ook voelen de ouders zich beoordeeld: *"alsof zij standaard hun kinderen zouden mishandelen of juist mishandeld zouden worden door hun partner"*. Huiselijk geluk is een term die de ouders meer aansprak: iedereen wil gelukkig zijn!

Een belangrijk aandachtspunt binnen de debatten is de focus op de intentie: *"Iedere ouder wil het beste voor zijn/haar kind."* Wanneer er bijvoorbeeld dieper wordt gekeken naar de achterliggende gedachte bij fysieke straffen of het doen van kleinerende uitspraken, zien we dat de intentie van ouders doorgaans goed is: ze willen ervoor zorgen dat hun kind bepaald gedrag

niet meer vertoont en op het rechte pad blijft, of hen juist motiveren om het tegendeel te bewijzen. De manier waarop (in dit geval lijfstraffen of het doen van kleinerende uitspraken), is echter niet de juiste. Uit de gesprekken met de ouders en de eerdere ervaringen van Trias Pedagogica is gebleken dat het focussen op wat fout gaat en het problematiseren van lijfstraffen – waarbij er te snel wordt gefocust op het feit dat dit 'gewoon niet mag' in Nederland – het gesprek niet op gang brengt en er juist voor zorgt dat de vaders dichtslaan. In plaats van ouders die dit doen af te keuren, wordt het gesprek bij Trias Pedagogica open gevoerd. Door de ouders vanuit oprechte interesse te vragen waarom zij op een bepaalde manier handelen en hen uit te dagen om na te denken over alternatieve oplossingen, kom je verder dan als je hen (van tevoren al) veroordeelt. Voor het werken met ouders werkt dit eigenlijk hetzelfde als in de opvoeding van kinderen: belonen werkt beter dan straffen.

Een tweede element dat naar voren kwam bij de ontwikkeling van de verdiepingsdebatten rondom 'Huiselijk Geluk' is het bieden van alternatieven. Uit verschillende onderzoeken komt naar voren dat veel ouders met een migratieachtergrond terugvallen op fysieke straffen als het gaat om het terechtwijzen van hun kinderen. Tegelijkertijd, blijkt uit de gesprekken met de ouders dat veel van hen het wel anders zouden willen doen, maar niet weten hoe (o.a. Ekkelboom & Mehrnaz, 2018b; Ekkelboom & Mehrnaz, 2018c; Ekkelboom & Mehrnaz, 2019; Ekkelboom & Mehrnaz, 2021⁶). Veel ouders geven aan niet beter te weten, omdat hun ouders hen op dezelfde wijze hebben opgevoed. Uit diverse onderzoeken is bekend dat huiselijk geweld en kindermishandeling van generatie op generatie kan worden doorgegeven. Ouders die zelf geslagen zijn als kind of die getuige zijn geweest van huiselijk geweld tussen hun ouders, passen zelf ook vaker huiselijk geweld toe in de opvoeding. Tijdens de verdiepingsdebatten rondom 'Huiselijk Geluk' leren de vaders dan ook over de potentiële gevolgen van hun acties en maken ze, onder andere door met elkaar in gesprek te gaan, kennis met alternatieve manieren om met bepaalde situaties om te gaan.

[5] Bron afkomstig van het intranet (niet publiekelijk toegankelijk) van Trias Pedagogica

[6] Bronnen afkomstig van het intranet (niet publiekelijk toegankelijk) van Trias Pedagogica

Dit is gezien de ervaringen een goede aanpak om bewustwording te ontwikkelen en tot attitudeverandering te komen. Het gebeurt regelmatig dat een vader tranen in zijn ogen krijgt, omdat hij nooit heeft geweten dat het 'ook anders kon'.

Bij de ontwikkeling van de verdiepingsdebatten rondom 'Huiselijk Geluk' was het voor Trias Pedagogica belangrijk om verder te gaan dan alleen de preventie van geweld. De voornaamste focus ligt op het bevorderen van het huiselijk geluk binnen het gezin, en alle aspecten die hierbij een rol spelen. Uit de focusgroepen zijn verschillende belemmerende elementen naar voren gekomen. Een eerste categorie is 'te weinig tijd en aandacht voor elkaar en het gezin'. Elkaar complimenten geven, affectie of waardering tonen, is iets wat binnen veel van de gezinnen die we hebben gesproken weinig voorkwam. Met name de moeders gaven aan het fijn te vinden als dit in de toekomst meer zou worden gedaan. Ook kwam naar voren dat de vaders weinig tijd doorbrengen met het gezin: zowel één op één met hun partner, één op één met hun kinderen als met het hele gezin. De vaders geven aan vaak laat thuis te zijn van hun werk en dan behoefte te hebben aan rust/een moment voor zichzelf. Ook eten zij regelmatig apart van het gezin. Tegelijkertijd, geven de vaders – met name wanneer zij de basis opvoeddebatten van Trias Pedagogica hebben gevolgd - aan dat zij graag meer betrokken zouden willen zijn bij de opvoeding van hun kinderen en meer tijd met het gezin willen doorbrengen.

Een tweede categorie is 'slechte communicatie – zowel tussen ouders onderling als van ouder naar kind'. Vaders die reeds hadden deelgenomen aan de basisdebatten leken minder problemen te ervaren op dit gebied vergeleken met vaders die nog niet hadden deelgenomen aan de basisdebatten. Een 'gevoel van onbekwaamheid om om te gaan met moeilijk/bijzonder gedrag' kwam naar voren als een derde categorie. Zowel vaders als moeders ervaren vaak onmacht als hun kind specifieke gedragsproblemen vertoont. De drempel naar hulp zoeken is, ook door schaamte, soms zó hoog,

dat gezinnen niet tijdig de juiste hulp ontvangen om bijvoorbeeld met bepaalde ontwikkelingsstoornissen zoals ADHD of autisme om te gaan. Dit resulteert in veel frustratie en onbegrip. Al deze elementen zijn risicofactoren voor huiselijk geweld.

Tot slot blijkt uit het veldonderzoek dat de drempel hoog is om professionele hulpverleningsinstanties in te schakelen voor opvoedondersteuning, wat in lijn ligt met de praktijkervaring van Trias Pedagogica (o.a. Ekkelboom & Mehrzaz, 2020a). Angst, een gebrek aan vertrouwen, een gebrek aan kennis over de gang van zaken en het niet (voldoende) beheersen van de Nederlandse taal genoemd als belemmering. De ouders zijn bang dat hulp zoeken ertoe leidt dat hun kind uit huis wordt geplaatst; dat ze als ouder in een systeem terecht komen; en dat hun andere kinderen ook onder de loep worden genomen. Ook vertrouwen ze er niet op dat er aan waarheidsvinding wordt gedaan. Dit wordt pijnlijk duidelijk na een verhaal van een moeder: *"Mijn kinderen chanteren/dreigen met het bellen van een hulpverleningsinstantie. Als je me straft/tegenwerkt, bel ik de politie en zeg ik dat je me geslagen hebt (ook als dat helemaal niet gebeurt is). Ik ben bang dat als mijn kind daadwerkelijk de politie belt, dat ze de kinderen direct geloven en dat ze worden afgepakt of dat ik word gestraft. Hierdoor durf ik niet in te grijpen."* Deze ervaring blijkt niet op zich te staan: de andere moeders geven aan dit vaker te horen en/of zelf ook meegemaakt te hebben.

Al deze onderdelen – en met name hoe je hier als vader echt stappen in kunt zetten – zijn dan ook opgenomen in de verdiepingsdebatten rondom 'Huiselijk Geluk'. Door vroegtijdig op deze zaken in te spelen, hoopt Trias Pedagogica de beschermende factoren (o.a. het hanteren van een positieve opvoedstijl en een gevoel van bekwaamheid) te versterken en een positief leefklimaat te bevorderen. Tegelijkertijd helpen de opvoeddebatten de vaders om een functionerend sociaal netwerk op te bouwen waarmee ze onderling ervaringen kunnen uitwisselen – wat eveneens als beschermende factor kan worden gezien. Het

verlagen van de drempel naar professionals/hulpverleningsinstanties is sinds 2019 een vast onderdeel van de verdiepingsdebatten rondom 'Huiselijk Geluk'. Voor meer informatie, zie ook hoofdstuk 3.

Ontwikkeling bordspel 'Huiselijk Geluk' (Ekkelboom & Mehrnaz, 2018b)

Lauren Ekkelboom & Abdallah Mehrnaz, Trias Pedagogica, 2018.

Kwalitatief onderzoek – literatuuronderzoek met tien testsessies (in de vorm van focusgroepen); gefaseerd

Wegens de positieve ervaringen met de inzet van educatieve kaartspellen zoals 'De Opvoedquiz' (Distelbrink et al. 2021a) en 'Ontsporing & Vervreemding' (Distelbrink et al., 2021b) om bepaalde onderwerpen makkelijker bespreekbaar te maken, was er de wens om ook voor de verdiepingsdebatten rondom 'Huiselijk Geluk' een tool te ontwikkelen. In eerste instantie is er op basis van literatuur- en veldonderzoek een concept kaartspel ontwikkeld dat door middel van focusgroepen is voorgelegd aan twee groepen vaders (29) en twee groepen moeders (25). Hoewel de ouders tijdens de verschillende testsessies positief reageerden (de inhoud en vorm sprak hen aan), voelde het kaartspel niet als de ultieme manier om huiselijk geluk en geweld bespreekbaar te maken. Met name alternatieven vormen van straf en bewustwording van de invloed van verschillende straffen op de kinderen en het gezin, waren lastig om in het kaartspel vorm te geven. Een bordspel, waarbij spelers steeds dichterbij huiselijk geluk zouden kunnen komen door verschillende vragen te beantwoorden, was een mogelijke optie.

Twee stagiaires van de universiteit Leiden hebben in het kader van hun minor 'Huiselijk Geweld en Kindermishandeling – een interdisciplinaire minor' geholpen bij het onderzoeken van deze mogelijkheid. Er werd een concept bordspel gemaakt gebaseerd op het kaartspel. Bij het concept bordspel konden de spelers verspreid over het bord verschillende probleemsituaties tegenkomen die erg herkenbaar zijn (denk bijvoorbeeld aan kinderen die

ruzie maken over speelgoed). De vraag aan hen is: wat doe je? Er wordt vervolgens een zestal antwoordopties gegeven die elk een bepaald aantal punten opleveren. Antwoorden die duiden op communicatie en uitleg leveren stappen vooruit op, terwijl antwoorden die duiden op emotioneel of fysiek geweld stappen achteruit opleveren. Op deze manier komen ouders er gaandeweg achter wat de beste manier is om te reageren. Verder zitten er ook beloningen in het spel, die de speler verdient als deze aandacht aan zijn gezin heeft besteed. Uit dankbaarheid helpt het gezin de speler een aantal stappen vooruit. Het concept bordspel is vervolgens voorgelegd aan twee groepen vaders (30) en twee groepen moeders (36) en werd zeer positief ontvangen. De ouders vonden de situaties erg herkenbaar en spraken elkaar erop aan wanneer zij voor een negatieve oplossing kozen. Het competitieve element viel, met name bij de vaders, ook in goede aarde. *"Je speelt niet alleen met elkaar, maar ook tegen elkaar (slechts één speler kan als eerste de finish 'Huiselijk Geluk' bereiken). En ondertussen leren we al spelenderwijs hoe we ons gezin gelukkiger kunnen maken en onze kinderen beter kunnen opvoeden"*, aldus een vader. De jongere generatie vaders vonden het bordspel met vrolijke plaatjes erg goed en leerzaam. Hierdoor wordt zo'n serieus onderwerp juist makkelijker bespreekbaar. De oudere generaties gaven aan dat zij het kaartspel prettiger vonden, omdat dit meer ruimte gaf/aanzette tot discussies.

Om beide generaties tevreden te stellen hebben we de mogelijkheid onderzocht om het bordspel en kaartspel te combineren. Door 'discussiekaarten' toe te voegen, konden diverse vragen en stellingen (die kenmerkend zijn voor de kaartspellen van Trias Pedagogica) worden toegevoegd aan het bordspel. Na wederom een tweetal testsessies met een groep vaders (17) en moeders (14) bleken beide generaties erg tevreden te zijn met het resultaat. Het bordspel 'Huiselijk Geluk' is sinds 2018 onderdeel van de verdiepingsdebatten rondom 'Huiselijk Geluk'. Voor een beschrijving van de definitieve versie van het bordspel 'Huiselijk Geluk', zie kader p. 29.

Hoewel het bordspel is ontwikkeld als onderdeel van de verdiepingsdebatten rondom 'Huiselijk Geluk', zet Trias Pedagogica het ook regelmatig in tijdens (inter-)nationale lezingen en workshops rondom huiselijk geweld en kindermishandeling. Tijdens deze workshops maken professionals en vrijwilligers kennis met de methodiek van Trias Pedagogica en leren zij hoe je op een positieve en speelse manier taboegevoelige onderwerpen zoals huiselijk geweld bespreekbaar kunt maken. Zo presenteerde Trias Pedagogica het bordspel 'Huiselijk Geluk' op de Voor de Jeugd Dag 2018 en was het onlangs onderdeel van de internationale Shared Parenting Conference 2020, waarbij er ook internationaal veel interesse werd getoond in het bordspel en de methodiek als geheel. Hoewel het bordspel op dit moment al wel in verschillende talen beschikbaar is, is een volgende stap in de innovatie van het bordspel het digitaliseren. Daarbij zal tevens de feedback worden meegenomen die Trias Pedagogica de afgelopen tijd heeft geïnventariseerd (bijv. het toevoegen van meer gelukskaarten waarbij geld geen rol speelt).

Hieronder staan enkele reacties van professionals en vrijwilligers die kennis hebben gemaakt met het bordspel 'Huiselijk Geluk':

"Duidelijk spel! Goed dat moeilijke onderwerpen op een luchtige manier bespreekbaar worden gemaakt."

"Dit bordspel is ook bevorderlijk voor gemende groepen ouders, zodat zij van elkaar kunnen leren over het bevorderen van huiselijk geluk."

"Kan ik het spel ook kopen om thuis te spelen met mijn eigen gezin? Iedereen kan hier van leren!"

Veldonderzoek Trias Pedagogica – contact tussen Somalische ouders en professionals

Afstudeeronderzoek Anne Tromp (2013): Een onderzoek naar contact tussen pedagogisch professionals en Somalische ouders in Nederland
Kwalitatief onderzoek: literatuuronderzoek gecombineerd met interviews (5 vaders) en observaties (3 opvoeddebatten).

In 2013 heeft Anne Tromp in opdracht van Trias Pedagogica onderzoek gedaan naar het contact tussen pedagogisch professionals en Somalische ouders in Nederland, met als centrale vraag: *'Hoe kan Trias Pedagogica het tot stand komen en behouden van contact tussen pedagogisch professionals in de directe leefomgeving van het kind en Somalische ouders stimuleren?'* Hierbij is literatuuronderzoek gecombineerd met vijf interviews met vaders en observaties tijdens drie opvoeddebatten.

Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat vaders niet snel uit zichzelf contact zullen zoeken met professionals. Deels omdat zij hier geen behoefte aan hebben, deels omdat zij weinig vertrouwen hebben in de hulpverlening op basis van ervaringen in het verleden (van zichzelf of van bekenden). *"Professionals maken problemen groter dan ze in werkelijkheid zijn en willen de kinderen uit huis halen"*, aldus één vader. Vaders die door een derde partij – vaak school – in contact zijn gebracht met professionals, ervaren het contact achteraf als prettig. Bij het contact tussen de vaders en de professionals is het belangrijk dat de onderlinge verwachtingen duidelijk zijn; er voldoende tijd wordt ingeruimd; men goed kan luisteren; en er bruikbare praktische adviezen worden gegeven. Voor een beter contact is het belangrijk dat professionals zich meer verdiepen in verschillende culturen, in plaats van alleen te werken vanuit hun eigen referentiekader. Het niet spreken van dezelfde taal vormt een grote belemmering in het contact. Indien er geen professional van dezelfde achtergrond beschikbaar is, dient er een tolk aanwezig te zijn zodat beide partijen elkaar goed begrijpen. Tegelijkertijd vinden de vaders ook dat zij zelf

meer vertrouwen zouden moeten hebben in de professionals.

Met betrekking tot het onderwerp huiselijk geluk en huiselijk geweld willen de vaders graag weten wat wel/niet mag in de opvoeding in Nederland en zijn zij specifiek geïnteresseerd in wat er precies moet gebeuren voordat de Raad voor de Kinderbescherming in actie komt.

Deze bevindingen zijn meegenomen in de ontwikkeling van de verdiepingsdebatten rondom 'Huiselijk Geluk' en vormen tevens de basis voor het laagdrempelig laten aansluiten van professionals bij het laatste debat.

Veldonderzoek Trias Pedagogica - contact tussen Marokkaanse vaders en professionals

Afstudeeronderzoek Isabelle van Wijngaarden (2013): Professionals en Marokkaanse vaders met elkaar in gesprek

Kwalitatief onderzoek: aan de hand van vragenlijsten (14 Marokkaanse vaders + 17 professionals), interviews (2 Marokkaanse vaders) en observaties (3 groot-schalige debatten tussen Marokkaanse vaders en professionals)

In 2013 heeft Isabelle van Wijngaarden in opdracht van Trias Pedagogica onderzoek gedaan opvoeddebatten tussen Marokkaanse vaders en professionals, met als centrale vraag: 'Wat zijn succes- en faalfactoren bij de opvoeddebatten en wat is er nodig om opvoeddebatten tussen Marokkaanse vaders en professionals succesvol te laten verlopen?' Hierbij is gebruik gemaakt van vragenlijsten (14 vaders; 17 professionals), interviews (2 vaders) en observaties (3 opvoeddebatten).

Trias Pedagogica was op dat moment nog onbekend met opvoeddebatten tussen vaders en professionals en heeft als pilot drie bijeenkomsten georganiseerd. Uit de bevindingen is naar voren gekomen dat het belangrijk is om de grootte van de groep te beperken, zodat er voldoende

tijd en ruimte is voor alle vaders om aan het woord te komen en/of vragen te stellen. Ook is het belangrijk om het aantal aanwezige professionals te beperken, om te voorkomen dat de vaders zich geïntimideerd voelen. Het niet spreken van elkaars taal belemmert het gesprek. Het uitwisselen van vraag-en-antwoord duurt langer en het vertalen resulteert vaak in een beknopte samenvatting in plaats van woord voor woord te beschrijven wat er is gezegd (m.n. bij langere vragen/antwoorden), waardoor zowel ouders als professionals niet alles mee krijgen. De vaders vinden het belangrijk dat professionals beschikken over interculturele kennis en vaardigheden; weten hoe zij angst kunnen wegmenen en het vertrouwen kunnen vergroten; goed kunnen luisteren; dezelfde taal spreken en duidelijk uitleggen wat zij van de ouders verwachten.

Duidelijkheid over de verwachtingen is ook iets wat de professionals zelf benoemen als aandachtspunt. Als zij bij de opvoeddebatten zouden aansluiten, is het belangrijk dat duidelijk is wat van hen verwacht wordt. Verder benoemen zij interculturele kennis en vaardigheden, kennis van de wijk, het hebben van een open houding en geen vooroordelen als belangrijke voorwaarden voor succes. Volgens de professionals is het belangrijk om "de onbekendheid over en weer weg te halen".

Deze bevindingen zijn meegenomen in de innovatie van de methodiek opvoeddebatten en vormen tevens de basis voor het laagdrempelig laten aansluiten van professionals bij het laatste verdiepingsdebat (zie ook hoofdstuk 3).

Interne evaluaties

De opvoeddebatten worden altijd mondeling geëvalueerd met de vaders, zowel per debat als voor de reeks als geheel. De vaders beoordelen de opvoeddebatten daarnaast ook met een cijfer (1-10), waarbij Trias Pedagogica goed uit de bus komt (gemiddeld 9). Tevens blikken de vaders bij de terugkomst terug op de eerder gevolgde reeks opvoeddebatten en staan zij stil bij de veranderingen die zij hebben doorgevoerd na de debatten en eventuele

problemen waar zij nog tegenaan lopen. De werkwijze bij evaluaties worden beschreven in een eerdere publicatie (Distelbrink et al., 2021a)

Als we kijken naar de specifieke evaluaties met betrekking tot de verdiepingsdebatten rondom 'Huiselijk Geluk', zien we dat de vaders rapporteren geleerd te hebben dat er alternatieve manieren van straffen zijn die veiliger zijn en een beter effect hebben dan fysieke straffen (o.a. Ekkelboom & Mehrnaz, 2019; Ekkelboom & Mehrnaz, 2020b; Ekkelboom & Mehrnaz, 2021). Na afloop van de debatten maken vaders naar eigen zeggen vaker gebruik van beloning i.p.v. straffen en communiceren zij beter met hun kinderen als het gaat om het opstellen van bepaalde regels en/of het breken daarvan.

"Ik heb thuis mijn excuses aangeboden aan mijn kinderen omdat ik zo veel geschreeuwd heb en hen heb gestraft zonder uit te leggen waarom."

"Sinds de opvoeddebatten leg ik duidelijk de regels uit aan mijn kinderen. Vroeger verwachtte ik dat zij wisten wat zij niet moesten doen. Als zij dan iets fout deden, gaf ik ze straf. Nu geef ik alleen straf als ik ergens regels voor heb opgesteld."

De communicatie binnen het gezin is volgens de vaders in het geheel verbeterd. Niet alleen tussen de ouders onderling, maar ook tussen de vaders en hun kinderen. Hoewel de vaders het soms lastig vinden om met hun kinderen in gesprek te gaan, willen ze hun kinderen meegeven dat ze altijd bij hen terecht kunnen. Ook als kinderen iets vertellen waar de vaders van schrikken (ze hebben de regels gebroken of iets slechts gedaan), proberen de vaders rustig te blijven.

"Ik heb altijd macht uitgeoefend binnen mijn gezin. Dat koste heel veel energie en ik moest altijd alert zijn, zodat ik mijn rol kon behouden. Door de opvoeddebatten ben ik me ervan bewust dat juist liefde en commu-

nicatie binnen het gezin de beste manieren zijn om kinderen in dit land en in deze tijd adequaat op te voeden."

"Vertrouwen is onmisbaar binnen opvoeding. Meer vertrouwen draagt bij aan het verhogen van zelfvertrouwen van kinderen. Vertrouwen en zelfvertrouwen vormen de basis voor veiligheid. Wanneer veiligheid ontbreekt, ontstaat een kloof tussen ouders en kinderen. Kinderen neigen te liegen, omdat ze zich niet veilig voelen om alles thuis te delen."

Ook zijn de vaders zich bewust geworden van het belang van tijd en aandacht voor elkaar en het gezin. Voorheen maakten de vaders weinig tijd voor hun vrouw en het gezin, maar zij geven aan dat zij sinds hun deelname aan de opvoeddebatten meer één-op-één tijd doorbrengen met hun vrouw; vaker samen leuke dingen doen met hun kinderen; en ook momenten inplannen waarop ze samen zijn met het hele gezin.

"Als er veel liefde tussen de partners is, gaan ze liefdevol met elkaar om. Wij zijn niet gewend om liefde uit te drukken. Wij houden wel van onze vrouw, maar weten niet hoe we dit kunnen laten zien."

"De kwaliteit van je relatie met je partner thuis bepaalt de kwaliteit van je leven", gaf een vader aan. "Wanneer men een uitstekende relatie met de partner heeft, hebben zij een stevige band met elkaar en ze kunnen door goede afstemming goede resultaten teweegbrengen. Wanneer de relatie tussen partner niet goed verloopt, heeft dit invloed op alles wat men doet buitenhuis."

Ook het aansluiten van de lokale professionals lijkt de vaders geïnspireerd te hebben. Een belangrijke samenwerkingspartner binnen de verdiepingsdebatten rondom 'Huiselijk Geluk' is Veilig Thuis. Bij veel ouders heerst de angst dat hun kinderen uit huis worden geplaatst en veel van hen geven aan mensen te kennen waarbij het mis is gegaan (Ekkelboom & Mehrnaz, 2020a). Politie, kinder-

bescherming en uithuisplaatsing zijn termen die voor veel ouders onlosmakelijk aan elkaar verbonden zijn. Dat er ook een tussenstap is waarbij men terecht kan voor vragen en/of hulp (zoals Veilig Thuis), was voor veel ouders nieuw. Doordat de ouders niet goed weten wat er met hen en hun kinderen gebeurt als iemand een melding maakt, zijn ze kwetsbaar.

Meer dan één ouder schetste de situatie dat haar kinderen deze kwetsbaarheid inzetten als chantage: *"Als ik X niet mag, dan bel ik de politie/kinder-telefoon/ kinderbescherming en zeg ik dat je me hebt geslagen"* (zie ook de ontwikkeling van de verdiepingsdebatten rondom 'Huiselijk Geluk'). Door hierover in gesprek te gaan met Veilig Thuis weten de ouders nu dat ze erop kunnen vertrouwen dat er aan waarheidsvinding wordt gedaan. Het is belangrijk is om alert te zijn en klaar te staan voor je omgeving als je iets ziet waar je je zorgen om maakt. Men bemoeit zich liever niet met andermans zaken, maar dit kan soms grote gevolgen hebben. Een moeder deelde haar verhaal dat ze een keer midden in de nacht heeft aangeklopt bij haar buurmeisje omdat deze lang en hard aan het huilen was. Ze maakte zich zorgen om haar en heeft besloten eerst zelf een kijkje te nemen. Er bleek gelukkig geen sprake te zijn van huiselijk geweld, maar het buurmeisje was erg aangedaan geweest van de attentheid. Het is volgens veel ouders lastig om bepaalde situaties van een ander in te schatten. Dat Veilig Thuis altijd bereikbaar is voor advies, is iets wat men erg fijn vond om te horen. Enkele reacties van vaders:

"De drempel ligt heel erg hoog voor het inschakelen van professionals. Niet alleen ikzelf, maar ook anderen in mijn omgeving zijn bang dat wanneer we open en eerlijk vertellen over onze situatie, dat het juist averechts gaat werken. Na het gesprek met Veilig Thuis, weet ik dat ze er niet op uit zijn om je kinderen af te pakken, maar ons juist willen helpen om de situatie beter te maken."

"De aanwezigheid van lokale professionals was in eerste instantie spannend. Je weet nooit wat ze komen doen en wat ze over je op-

schrijven. Het was fijn om te horen wie ze zijn en wat ze doen. Ik denk dat ik ze nu wel eerder zou benaderen."

Doordat de ouders een positieve ervaring hebben opgedaan met professionals tijdens het laatste verdiepingsdebat, neemt de bereidheid toe om vaker in gesprek te gaan met (andere professionals). Soms is dit een vervolgbijeenkomst voor de vaders zelf, waarin nog verder de diepte in kan worden gegaan, maar soms ook voor hun eigen kinderen. In het begin is het wenselijk dat de debatleider hier nog bij aanwezig is, maar na het doorlopen van diverse modules zijn de vaders uiteindelijk in staat om dit zelfstandig te organiseren.

De vaders (en moeders) die hebben deelgenomen aan de opvoeddebatten voelen zich na afloop geïnspireerd en zijn gemotiveerd om verder aan de slag te gaan. Ze willen meer: meer bijeenkomsten, meer thema's, meer verdieping. Alles om hun kennis en handvatten te vergroten, zodat ze hun kinderen kunnen helpen om zo gezond en veilig mogelijk op te groeien tot zelfstandige volwassenen.

Literatuur

- Adriaanse, M. (2015). *Mental health in ethnic minority youth: Prevalence, risk and protective factors, identification* (proefschrift). Amsterdam: Vrije Universiteit.
- Akkermans, M., Gielen, W., Kloosterman, R., Moons, E., Reep, C., & Wingen, M. (2020). *Prevalentiemonitor huiselijk geweld en seksueel geweld 2020*. Centraal Bureau voor Statistiek (CBS).
- Alink, L., Prevo, M., Berkel, S. V., Liniting, M., Klein Velderman, M., & Pannebakker, F. (2018). *NPM-2017: Nationale prevalentiestudie mishandeling van kinderen en jeugdigen*. Leiden University-Institute of Education and Child Studies.
- Assink, M., Put, C. van der, Kuiper, K., Mulder, T., & Stams, G.J.J.M. (2016). *Risicofactoren voor kindermishandeling: Een meta-analytisch onderzoek naar risicofactoren voor seksuele mishandeling, fysieke mishandeling en verwaarlozing*. Universiteit van Amsterdam.
- Augeo Foundation, & Verwey-Jonker Instituut. (2018). *Werkt de aanpak van kindermishandeling en partnergeweld? Eerste resultaten van een grootschalig onderzoek*. Retrieved from <https://www.augeo.nl/-/media/Files/Factsheet-Werkt-de-aanpak-van-kindermishandeling-en-partnergeweld.ashx>
- Breuk, R., Khatib, R., & Jongman, E. (2007). Functionele gezinstherapie: de culturele inpassing binnen een forensisch behandelcentrum. In R. Beunderman, A. Savenije, F. de Rijke, & P. Willems (red.), *Interculturalisatie in de Jeugd-GGZ. Wat speelt er?* Assen: Van Gorcum.
- Bucx, F., & de Roos, S. (2015). *Opvoeden in niet-westerse migrantengezinnen. Een terugblik en verkenning*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Campbell, K. A., Thomas, A. M., Cook, L. J., & Keenan, H. (2012). Longitudinal experiences of children remaining at home after a first-time investigation for suspected maltreatment. *Journal of Pediatrics*, 161(2), 340–347. <https://doi.org/10.1016/j.jpeds.2012.02.039>
- Chen, M., & Chan, K.L. (2016). Effects of parenting programs on child maltreatment prevention: A meta-analysis. *Trauma, Violence and Abuse*, 17, 88-104.
- Counts, J.M., Buffington, E.S., Chang-Rios, K., Rasmussen H.N., & Preacher, K.J. (2010). The development and validation of the protective factors survey: a self-report measure of protective factors against child maltreatment. *Child Abuse & Neglect*. 2010 Oct;34(10):762-72.

De Gruijter, M., Tan, S., & Pels, T. (2009). *De frontlinie versterken. Vernieuwende initiatieven in het voorportaal van de jeugdzorg*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Distelbrink, M., Ekkelboom, L.L., Mehrnaz, A., Mesic, A., & Pels, T. (2021a). *Opvoeddebatten met Vaders met een Migratieachtergrond: Een methodiekbeschrijving en -onderbouwing van de basisdebatten*. Verwey-Jonker Instituut/Trias Pedagogica.

Distelbrink, M., Ekkelboom, L.L., Mehrnaz, A., Mesic, A., & Pels, T., m.m.v. L. Oudega (2021b). *Opvoeddebatten met Vaders met een Migratieachtergrond: Methodiekbeschrijving en -onderbouwing van de verdiepingsdebatten 'Op het Rechte Pad': 'Stimuleren & Bespreken' en 'Ontsporing & Vervreemding'*. Verwey-Jonker Instituut/Trias Pedagogica.

Distelbrink, M., Halane, S., Mehrnaz, A., & Naber, P., & Pels, T. (2015). *Opvoeddebatten met migrantenvaders: Een methodiekbeschrijving en -onderbouwing*. Verwey-Jonker Instituut.

Distelbrink, M., Pels, T. V. M., & Nanhoe, A. (2013). *Partnergeweld en opvoeding: Aandachtspunten voor gemeentelijk beleid (Wmo Essay 14)*. Verwey-Jonker Instituut.

Distelbrink, M., Pels, T., Jansma, A., & Van der Gaag (2012a). *Ouderschap versterken. Literatuurstudie over opvoeding in migrantengezinnen en de relatie met VVE, school, CJG en justitiële voorzieningen*. Verwey-Jonker Instituut.

Distelbrink, M., Van der Gaag, R., Halane, S., Mehrnaz, A., & Naber, P. (2012b). *Opvoeddebatten met Marokkaanse vaders: Een methodiekbeschrijving*. Verwey-Jonker Instituut.

Ekkelboom, L. L. & Mehrnaz, A. (2018a). *Ontwikkeling verdiepingsdebatten 'Huiselijk Geluk'*. Trias Pedagogica.

Ekkelboom, L.L., & Mehrnaz, A. (2018b). *Ontwikkeling bordspel 'Huiselijk Geluk'*. Trias Pedagogica.

Ekkelboom, L.L., & Mehrnaz, A. (2018c). *Eindevaluatie opvoeddebatten Amsterdam 2017*. Trias Pedagogica.

Ekkelboom, L.L., & Mehrnaz, A. (2019). *Eindevaluatie opvoeddebatten Amsterdam 2018*. Trias Pedagogica.

Ekkelboom, L.L., & Mehrnaz, A. (2019c). *Eindevaluatie O&V Utrecht 2018*. Trias Pedagogica.

Ekkelboom, L. L. & Mehrnaz, A. (2020a). *Eindevaluatie extra opdracht*

FPAJ 2019. Trias Pedagogica.

Ekkelboom, L.L., & Mehrnaz, A. (2020b). *Eindevaluatie FPAJ 2019*. Trias Pedagogica.

Ekkelboom, L. L., & Mehrnaz, A. (2021). *Eindevaluatie FPAJ 2020*. Trias Pedagogica.

Ferweda, H.B. & Leiden, I. van (2005). *Eerwraak of eengerelateerd geweld? Naar een werkdefinitie*. Advies- en Onderzoeksgroep Beke.

Holt, S., Buckley, H., & Whelan, S. (2008). The impact of exposure to domestic violence on children and young people: A review of the literature. *Child abuse & Neglect*, 32(8), 797-810.

Horeweg, A. (2017). *De traumasensitieve school. Een andere kijk op gedragsproblemen in de klas*. Lanno Campus.

Ince, D. (2011). *Wat werkt in opvoedingsondersteuning?* Nederlands Jeugdinstituut (NJI, versie juli 2011).

Janssen, J. (2006). *Je eer of je leven*. Elsevier Overheid.

Johnson, M.P. (2008). *A typology of domestic violence: Intimate terrorism, violent resistance*. University Press of New England.

Johnson, M.P., Leone, J.M., & Xu, Y. (2014). Intimate terrorism and situational couple violence in general surveys: Ex-spouses required. *Violence against women*, 20(2), 186-207.

Lünnemann, K., & Pels, T. V. M. (2013). *Van generatie op generatie: Een literatuurstudie naar het doorbreken van geweld en de rol van opvoeding*. Wmo Kenniscahier (20). Verwey-Jonker Instituut.

MacKenzie, M. J., Kotch, J. B., & Lee, L.-C. (2011). Toward a cumulative ecological risk model for the etiology of child maltreatment. *Children and Youth Services Review*, 33(9), 1638-1647.

Movisie. (2017). *Wat werkt bij outreachend werken: kansen en dilemma's voor sociale wijkteams*. Geraadpleegd van: <https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/publication-attachment/Dossier-wat-werkt-bij-outreachend-werken%20%5BMOV-12693403-1.0%5D.pdf>

Nanhoe, A., Lünnemann, K., & Pels, T. V. M. (2013). *Eer en partnergeweld onder Hindostanen*. Verwey-Jonker Instituut.

Nation, M., Crusto, C., Wandersman, A., Kumpfer, K. L., Seybolt, D., Morrissey-Kane, E., Davino, K. (2003). What works in prevention: Principles of effective prevention programs. *American Psychologist* 58(6-7): 449-456

Pels, T., & De Grijter, M. (2006). *Emancipatie van de tweede generatie. Keuzen en kansen in de levensloop van jonge moeders van Marokkaanse en Turkse afkomst*. Van Gorcum.

Pels, T., Distelbrink, M. & Postma, L. (2009). *Opvoeding in de migratiecontext: Review van recent onderzoek naar de opvoeding in gezinnen van nieuwe Nederlanders, in opdracht van NWO*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Pels, T., Ketner, S. & Naber, P. (2012). *Een vader is meer dan 100 meesters*. Kenniswerkplaats Tienplus.

Pels, T., Lünemann, K.D., & Stekete, M. (Red.) (2011). *Opvoeden na partnergeweld. Ondersteuning van moeders en jongeren van diverse afkomst*. Van Gorcum.

Ponzoni, E., & Distelbrink, M. (2014). *Opvoedsteun in de buurt. Schakelen tussen formele en informele voorzieningen*. Verwey-Jonker Instituut.

Ronan, K.R., Canoy, D.F., & Burke, K.J. (2009). Child maltreatment: Prevalence, risk, solutions, obstacles, *Australian Psychologist*, 44(3), 195-213.

Santisteban, D.A., Suarez-Morales, L., Robbins, M.S., & Szapocznik, J. (2006). Brief strategic family therapy: lessons learned in efficacy research and challenges to blending research and practice. *Family Process*, 45(2), 259-272.

Smith Slep, A.M. & O'Leary, S.G. (2005). Parent and partner violence in families with young children: Rates, patterns, and connections. *Journal of consulting and clinical psychology*, 73(3), 435.

Stade Advies. (2012). *Juryrapport – Innovatieprijs aanpak kindermishandeling 2012*. Geraadpleegd van: <https://adoc.pub/juryrapport-innovatieprijs-aanpak-kindermishandeling-2012.html>

Stekete, M., Dijkstra, S., & Lünemann, K. (2017). Intergenerationele overdracht van geweld: Het doorbreken van patronen. In K. van Beek, M. Stekete, L. van Doorn & M. Ham (red.), *1 op de 4: Kindermishandeling, een publiek probleem* (pp. 35-52). Van Gennep. Jaarboek Tijdschrift voor Sociale Vraagstukken.

Stekete, M. & Pels, T. (2019). Gezinnen met meervoudige en complexe problemen met een migratieachtergrond: typering en aanpak. In: Knot-Dickscheit, J & E.J. Knorth (red.) *Gezinnen met meervoudige en*

complexe problematiek. [p. 188-132]. Amersfoort: Wilco.

Stekete, M., Römkens, R., Pels, T., Lünemann, K., Mak, J., & Mejdoubi, J. (2016). *Preventie van intergenerationeel geweld Nederland en EU. Verkenning van wat werkt*. Verwey-Jonker Instituut.

Stith, S.M., Smith, D.B., Penn, C.E., Ward, D.B., & Tritt, D. (2004). Intimate partner physical abuse perpetration and victimization risk factors: A meta-analytic review. *Aggression and violent behavior*, 10(1), 65-98.

Ten Boom, A. & Wittebrood, K. (2019). *De prevalentie van huiselijk geweld en kindermishandeling in Nederland*. Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatiecentrum (WODC).

Tromp, A. (2013). *Contact: Een onderzoek naar contact tussen pedagogisch professionals en Somalische ouders in Nederland* [Bachelorscriptie, Hogeschool InHolland Amsterdam]. <https://docplayer.nl/6054789-Somalische-ouders-in-gesprek-met-pedagogische-professionals-over-het-opvoeden-van-hun-kind-in-nederland.html>

Van der Put, C., Boekhout van Solingen, N. & Gubbels, J. (2017). *Effectief vroegtijdig handelen ter voorkoming van kindermishandeling*. Eindrapport Voorstudie Fase 1. Universiteit van Amsterdam.

Van Wijngaarden, I. (2013). *Onderzoeksverslag afstudeeronderzoek Trias Pedagogica: Professionals en Marokkaanse vaders met elkaar in gesprek* [Bachelorscriptie, Hogeschool Rotterdam]. <https://www.hogeschoolrotterdam.nl/samenwerking/samenwerkingsportfolio/professionals-in-gesprek-met-marokkaanse-vaders/>

Verhulp, E., Stevens, G., Van der Schoot, R., & Vollebergh, W. (2013). Understanding ethnic differences in mental health service use for adolescents' internalizing problems: The role of emotional problem identification. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 22(7), 413-421. doi: 10.1007/s00787-013-0380-3.

Vink, R., Goes, A., Doornink, N., Broerse, A., Pannebakker, F., & van der Zwan, R. (2014). *Huiselijk geweld door kinderen en jongeren tegen hun ouders: verkennend onderzoek*. TNO.

Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). (2015). <https://wetten.overheid.nl/BWBR0035362/2021-07-01>

Yerden, I. (2008). *Families onder druk: Huiselijk geweld in Marokkaanse en Turkse gezinnen*. Van Gennep.

Colofon

Opdrachtgever: Trias Pedagogica

Auteurs: Dr. M. Distelbrink (Verwey-Jonker Instituut)
Drs. L. L. Ekkelboom (Trias Pedagogica)
A. Mehrasz, BSc. (Trias Pedagogica)
Em. prof. dr. T. Pels (Verwey-Jonker Instituut)

Vormgeving: DG Graphic Design

Drukwerk: De Koning Repro

De publicatie kan gedownload worden via de website van het Verwey-Jonker Instituut en Trias Pedagogica.

©Verwey-Jonker Instituut/Trias Pedagogica, Utrecht/Amsterdam, 2021.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut en Trias Pedagogica. De methodiek is eigendom van Trias Pedagogica.

Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

www.triaspedagogica.nl